

B. Simon

①

קו הגאוגרפי
(קו הגאוגרפי האדום הישן)

Star K Website

3

בדין יהי' ושלוח אלה מלווה בתלמוד בהנכות רבות וכן הוכרז הדבר המורה דמילד הלוה בדיוק נחשב כאלו היום נקודת המזרחת את המולד ופי' נקבע בהנכה שאין קובעין ר"ח ביום הוליד אלא אם יולד רגע קדם הלוה.

כל חכם נב יבין שאין חן מוחל החכמה נקבע שעה להקו המבדיל בין כל היום מן החדש לאין כל היום מן החדש ביסוד ההלכה ע"י עיני החמה המבדיל היולד קו שכלו בלא שעה, וזמן שהשכל מתענג בזיו החכמה ומנעים זמירות, מה יוכן להתחרות עם אלה המתעבים וי שעה בידים משתוה.

7 (ג) עוד לריך לפרש דחיהר "מרכז" המהש לא רק כדור אלא גם בשעה עגול, ולא רק בשעה עגול אלא גם בשעה חרוך וקנה, וכל שאני קובעין נקודת החלוצה בשעה שכל הקוים י"א"ים ממנה ומימיהם את השעה, המנוס אלו את הנקודה עבור ומרכז. ועוד אנו לריכס להוכיח כי שעה עגול של הארץ הוא עיקר השבוע המושג שבאמצעו המקומות המקודשות ביותר א"י וירושלים וזו תהלה הישוב בשעה בריחה העולם וזו יעז אדם הראשון ולפיכך המשמעות הרבה פעמים בשם מרכז הישוב על ירושלים בבחינת מרכז שעה העגול, ולא כל מרכז הכדור, ועוד חשיבות מיוחדת מיוחדת לו לשעה העגול, וישוב התחנות בכלל א"י היום נחשב. והגנו החורים על דברי היסוד עולם שאומר מפורש שהתחלה היום נקרא בשמו הוא תהלה המזרח ויכיו עממל ששם נולד אור הראשון כשהחוליה החמה להקוף מעבור הים, הרי מפורש ששם חלרין היום, וכמשי"כ על הרח"ה והכחרי שכל השבוע והכנולו זה להם לפי שחשבו כי התחנה קבועה כל יום מימי השבוע הוא ממקום אחר וגם מקום המזרח, [ובס' היומם כי דר"ל מקום המזרח היינו עבור הים וקרי נ"י קלה המזרח מפני שהיא קלה המזרח של העולם, והוא מתמיה, היסודי שמחריך כל כך נבחר בחר הישוב דבר דבר על אפנו, וכל עיקרו לפי דברי הספר לפרש דהתחריך הוא בעבור הים וגו' הוא נושא את נפשו ואשר לזה הים ראוי לקבוע פירק שם, אין רמז ורמזיה מה ובכל דבריו מזכיר רק את הישוב העגול עבור וקלוחיו, אשר אין לו שום קשר במה שחולק ב"ל הרח"ה, והאמת היסודית שחולק על הרח"ה נעדרת עד שבסוף דבריו היום ולא מקלה המזרח ולא חזר כאן חובת ישוב [מפני שכל דבריו הם על מזרח הישוב] וזוה סמך שיטתו דזה מבין דורות הבאים שיפרשו דכוננו על מזרח העולם והוא עבור הים ויבנה דיק ע"י דיק עד ישכלל היכולן.]

ועוד דנקושיחיו על הרח"ה הוא כותב שהוא' להם המקום שמקלה המזרח עד ירושלים מה דיו, שאם הם מקדימים לירושלים ח"כ הם מכחיסין את עמנו במה שאמרו ד"ה שעות מאחרין קלה המזרח, ועוד מכחיסין את עמנו במה שאמרו דמירושלים התחלה היום, ואי כותב היסודי להכריח סברת י"ב וי"ג ולא י"ח ושש, וזוה ג"כ מפרש דקו המבדיל בין ים לביבש הוא התחריך החולף לדעת הרח"ה, ח"כ מאי קשיא נ"י דשפיר איכא י"ח שעות מירושלים ולמעט עד עד הקו המבדיל וגם מירושלים מתחיל היום מירושלים ולמעט עד הקו, אלא שמקלה המזרח עד ירושלים נעפלין אל ירושלים ולהקדיש לה כדי לשנות זמן שירושלים שובתה, אלא עיקר קושיתו מפני שפירש שהיבשה עממה מתחלקת וכגון שמעלה אחת בקלה המזרח מתחלתה, ולא קשיא ל"י אחרי שמירושלים עד קלה המזרח מקדימין ע"כ מקדימין כל יושבי המזרח עד הקלה ולא שייך עוד לקבוע מקום ביבשה שמאחרין י"ח שעות ועוד אס צירושלים התחלה היום ומאחרין י"ח שעות אחרי ירושלים אף ביבשה בקלה המזרח, ח"כ אין כאן עמם ששעה המזרחי לירושלים נעפל לירושלים דח"כ כל היבשה מקדמת, אלא ל"ל ד"ב מקום בקלה המזרח ששם מתחיל היום, ח"כ אין ההתחלה צירושלים אלא בקו התחריך בקלה המזרח בלמעט היבשה, וכן מה שהקשה דלא יתכן דשני שנים זה אלא זה יתחלקו אין קושיתו אלא אם שניכם ביבשה אלא אם אחד בים ואחד ביבשה לא קשיא וכמו שבייבש בים לפי דברי הספר, וע"כ דהיסודי מפרש דהרח"ה מוכרח לחלק את היבשה לקו התחריך ועל זה יסודו כל הקושיות, וגם מעיקר הסגנון ששואל להם מה יאמרו בשעה האמצעי שמקלה המזרח עד ירושלים מבואר שם מוכרחים ליתן מקום ביבשה ל"ח שעות, שאם בעיקר

הנידון של י"ח שעות הוא נלחם עמכם אין כאן שפק דעתם שהרי אין מקדימין אלא י"ח שעות, וע"כ דהשעה שמקלה המזרח עד ירושלים מקדימין ומה ספק יש בדבר, אלא דקשיא ל"י ח"כ לא נשאר מקום לבני אדם שישוין ר"ח אחר י"ח שעות, והם מגיחים מקום ביבשה ל"ח שעות, ומשום שהיא דבר נסתר מני' וז"ל נופל בו שאלת ממני.

(ג) ואמנם הדברים פשוטים וד"ל כולן אל מקום אחד, כי קושית היסודי על הרח"ה והכחרי הוא שנלשונם נתנו להקו שעה וכלו י"ח שעות בקלה המזרח ששם עשין בני"א ר"ח ש"ה ב"ח שעה אחר ירושלים, והר זה ודלוי שעה בלבול דח"כ לריך לומר אחת משתי אלה, או שהתחריך מתחנף צירושלים או שיש קו על הישוב המתחנף את התחריך, וז"ל אלה אי אפשר לקיימן זה מבואר בכל דברי היסוד ש"ה, ופי' שהעיקר שקו המתחנף את התחריך הוא קו החולק את הישוב מן הים ור"ח אין על היבשה נקודה מאומת י"ח שעות, ח"כ לא יתכן לקיים פירוש הרח"ה והכחרי בסוגיא דר"ה, ואמנם אין לא פרכא ויפיר י"ל דח"ל לקו זה שעה וא"ל שיהיו בני אדם עשין ש"ה ר"ה, אלא די שהחכמה קובעת נקודה כזו וכמשי"כ לעיל, ונשמך ההנהגה של הכלל כבדא זו קרובה, שעיקרי ההלכות אלויות ורק ע"י זמנא אחר למזב הם משמשים גם בעולם המעשה. ומשי"כ היסודי דמלד הבריחה נחייבו נחשב היום ממזרח ומלד המזרח הוא ממערב, היינו שאם הים כלילה כולך אחר היום י"ח בקלה המזרח התחלה השעה בזמן שהחמה בעבור הים וסוף היום בזמן שהחמה בעבור ונסוף המערב התחלה השעה בהשקפה בלמע"ל הארץ וסוף השעה בהשקפה בלמע"ל הארץ, ופי"ו היו כיום ז' ימי בראשית בהקפה ז', בהקלה המזרח התחיל בקר של יום ראשון, אבל לכל הישוב לא ה"י עדיין ז' ימים כסדרן, אלא נשלמו בשעה החמה לעבור הארץ הקפה שמינית ואז היו לקלה המערב ז' ימים כסדרן, אבל מלד החורה שהיום הולך אחר הלילה הותחל מגין הימים במערב וכשהחמה בעבור הים בהקפה ז' נשלמו ז' ימים שלמים לקלה המערב, ולקלה המזרח עדיין חסר ז' ימים כסדרן ויום ראשון של קלה המזרח היה חסר לו לילה וכשעקבה החמה אחר י"ב שעות כלל יום ראשון.

ומשי"כ ונתחייב שיהי' סוף קריאת כל יום מימי השבוע ככל בקלה המערב דהרבע ה"ה הוא ברגש של מולד העולם וכשהגיע החמה ביום הששי נוכח אמצע הישוב אז שוקעת בקלה מזרח תחלה יתחיל שם יום השבת להקרא בשמו תחלה לפי הסכמתנו, ר"ל מלד הבריחה היה ראוי שיהי' הלילה הולך אחר היום שהתחלה העולם [היינו קלה מזרח כ"ב] היה בבחינת היום, אבל לפי הסכמתנו היינו הסכמת החורה [וכמשי"כ בסוף דבריו, ולא כמו שפי' בספר הסכמת עמנו דלא הרח"ה] שהיום הולך אחר הלילה הוי העגול צריחך דכשהגיע החמה לעבור הים בהקפה ז' נשלם השעה בקלה המערב ובקלה המזרח לא היו ז' ימים כסדרן אלא יום ראשון היה י"ו יום ולא לילה והלילה האחרונה של הקפה שביעיה דהיינו כהילוך החמה מעבור הישוב לעבור הים היתה כבר לילה של חול לקלה המזרח, והיינו דסייב במאמר בלא בסוף דבריו אלא שמעמד מרכז החמה בתחלה כל יום ויום בשמו לפי הסכמתנו לנוכח אמצע הארץ ומעמדו בסוף גבול קריאתו הוא נוכח אמצע הים ר"ל אחרי שהסכמתו שכיום הולך אחר הלילה מתחיל להיות על הישוב [היינו כדור העגול] קדושה השבת כשהחמה בעבור הארץ ואז הותחל קדושה שבת בקלה מזרח וכלה יום השבת בקלה המזרח אחר כ"ד שעות כששכב החמה לעבור הארץ ועדיין יום השבת נמשך י"ב שעות בקלה המערב ויכלה קדושה השבת מכל הישוב כשהגיע החמה לעבור הים, והיינו דסייב במאמר בלא ה"ו יודע כי שני דברים עקרים אמתיים א"ה: פ"ד"ס זה מזה בענינם, מה שבררנו תחלה שנוכח עבור הים מרכז החמה בתחלה כליירה וברגע שהוא תחלה היום וראשיתו למנין העולם הוא דבר אמת מלד עמנו כ"י ומה שאמרנו עתה כי נוכח אמצע הישוב מעמד מרכז החמה כשיתחיל היום להקרא בשמו כפי הסכמתנו הוא ג"כ אמת לא מלד עמנו אלא לפי שהסכמתנו למנות ימי השבוע מערב עד ערב, ר"ל מלד המליחות ראוי למנות היקפים ומעבור הים התחילה החמה להקוף והיה ראוי למנות התחלה היום מצד שקלה

המזרח

המזרח התחיל בשמוש בקר י"ב שעות היום של קלה מזר ואשרי שהיום המזרח מקרי בעבור הארץ שאז וכל מה שפירש בו בספר נ היסודי למזרח ומערב ומעבור הארץ לעבור הים, בדבריו, ומשולם לא עלתה מיחם להם, וכל הדבריו ומה שקורא ביוקף החמה המתחילים לעיל בשש אחרים אלו מתחילים להכרי שחצוה החמה לעבור הארץ, שמתקלה המזרח עד עבור הארץ התחילה מעבור הים החזילו עד שהחמה עממה מגעה ל"י בהשקפה עוברת למערב אבל עממה עד עבור הארץ ואז ש"ה הורחה עד תחלה השקפה המזרח עד עבור הארץ נקרא מקרי מערב, שבוותחל אז ל כשתגיע החמה לעבור (ד) והנה הכפר חופש כי לחדש את הי"ח; ומקובל צפי כל ראשונים ז"ל המקובל כשכול הרח"ה לפרש בסוגיא אין זאת אומרת מספר זה דבר מקו והנה מספר סוכס קושיות ס כשתגיע הקושיות, דכל המופסם מכל הראשונים, ו להרחיב גם צירוש הסוגיא, ו לנחמו בני חורין מלפני שאלה א. מה קדושה צ"ן היסודי ששם כי היא המתחלה, אלא קו החמה שאלה ב. אלו חשיבות יש ל לקיים שישוה העל על ישוב העגול ירושלים כמו לכוונה עמו ובני המזרח אין מתאחרין רק ו שער שאלה ג. נוצר הדבר לחת למזרח, לקיים וכי ומערב, בלא עסק החורה ו נאמרה בהלכה דהתחלה היו בתחלה שאלה הד, היא בכלל שאלה ה. למד העלים כד' עד ירושלים, כ"ז לנין שעת, וא"כ השאלה דבר פירשו היכן הוא הקו, אבל א אין כאן קושית וכן הוא בבדי דדבר ידוע הוא דמנין הימים שכ"ה היסודי, ומבואר ברא

שאלה ו. שני שנים זה אלא יסוד שברח"ה נותן כדעת היסודי וקושית ז' שג היסודי דקי התחריך הוא ק

אין כאן שם דעתם שרי
 ח שמקבל המזרח עד ירושלים
 י"ח ל"י לא נשאר מקום
 וי"ח מגיחים מקום צינעה
 י"ב וי"ג נופל בו שאלת ממי.
 לך אל מקום אחד, כי קושי
 ר"י הוא שגלגלים נתנו להק
 טישין צ"ח ר"ב ג"ה צ"ח
 צלבל דל"י ר"ך נמר אחת
 שלום או ש"פ קו על הישוב
 שבר לקיימן חכ מצואר בכל
 יחליף את החאריך הוא קו
 היבשה נקודת מאוחרת י"ח
 ז"ה וכחזרי בסוגיא דר"ב,
 קו זה שעה ו"ח ש"הו צ"ח
 קובעת נקודה כזו וכמשי
 זו קרובה, שטיקרי הכלכות
 משמשים גם בעולם המשנה.
 ב נחשב היום ממזרח ומל
 ז"ח כי ה"ה הולך אחר
 ז בזמן שהחמה בעבור ה"ח
 א"ך המערב החללה השנה
 שחמה צלמנט הארץ, ופי
 נקבה המזרח החליל בקר של
 ז י"ח כסדרן, אלא נשלמו
 יניית וז"ו היו נקבה המערב
 י"ח הולך אחר הלילה הוחל
 עזר ה"ח בהקפה ז' נשלמו
 המזרח עדיין חסר ז' ימים
 י"ח חסר לו לילה וכששקפה
 לו יום ראשון.

מזרח החליל בשימוש בקר חללה, אבל מלד הסכמה הכלכה נחשבו
 י"ח שעות היום של קנה מזרח ליום שלם והוחלל חללה היום מערב,
 ואחרי ש"היום צמחה מקדים למערב ה"ו החללה יום כשהחמה
 בעבור הארץ שאז החלה הלילה בקנה המזרח.
 וכל מה שפירש בו בספר מוצר וקשה להזדקק להם, ואין זכר בדברי
 היסודי"ז למזרח ומערב של הספר, מעבור ה"ח עד עזר הארץ
 ומעבור הארץ לעזר ה"ח, אלא מזרח הישוב ומערב הישוב נזכר
 בדברי, ומשולם לא עלתה דעתם של ראשונים חלוקה זו שהספר
 יחם להם, וכל הדברים נלחם משונה מהפשטות הגמורה.
 ומה שקורא היקף החמה מעבור ה"ח מזרח היינו זכרי המב
 המתחילים לפיול בשעה שהחמה מתחילה להקיף מעבור ה"ח
 וה"ח אלו מתחילים להזכיר בקנה המזרח ומעוילים ומחכירים עד
 שצוה החמה לעבור הארץ, ונמלא שבעיול של אור החמה צ"י מעלות
 שחלה המזרח עד עזר הארץ הכל הולך ומזרח על הישוב דכשהחמה
 החילה מעבור ה"ח החלילה להזכיר את המזרח והאור הולך וגדל
 עד שהחמה עלתה מנעה לקנה המזרח ואח"כ מחמטע מעט האור
 שחמה עזרת למערב אבל עדיין אין כאן שקיעה עד שחגיג החמה
 עלתה עד עזר הארץ ואז שקעה החמה מקנה המזרח ונמלא מחללה
 חריכה עד תחלה השקיעה י"ח שעות, והיינו ד"י מעלות מקנה
 המזרח עד עזר הארץ נקרא מזרח, ומעבור הארץ עד קנה המערב
 מקרי מערב, שבוחלל אז להעריב קנה מזרח והאור יכלה לגמרי
 כשחגיג החמה לעבור ה"ח ויכולת האור מקנה מערב.
 ז והנה הספר חופש כי ביאור בסוגיא דר"ב הביאו להר"ח
 לחדש את הי"ח שעות, וכל זה אינו אמת אלא זה מוסכם
 ומקובל בפי כל ראשונים ז"ל דהחללה ה"ח מקנה המזרח, ופי
 המקובל השכיל הר"ח לפרש בסוגיא, ואם יש חולקים על פירושו
 בסוגיא אין זהו אומרת שחולקים על תאריך ה"ח, שהר"ח
 מספר זה דבר מקובל בהקדמה לפירוש הסוגיא.
 והנה הספר סוכם קושיות על הר"ח, ואמנם אין הכרעה הד"ן חל"י
 שישוה הקושיות, וכל הקושיות שבעולם לא ישנו את הד"ן
 כשכנס מלד הראשונים, וא"כ והר"ח צ"ח צדודייהם הכימו
 לה"ח גם בפירוש הסוגיא, וא"כ מצואר הדבר גם בגמ', ואמנם אין
 אמתו בני חורין מלפרש גם כמה שנתקשו בדבריהם.
שאלה א. מה קדושה צ"ן לקבוע בה תאריך, לק"מ שרי פירש
 היסודי"ש ששם החללה הי"ח, שם החליל ה"ח ולא צ"ן
 ה"ח המחללה, אלא קו המחליל היבשה בשעה העליון הוא המחליל.
שאלה ב. א"ח חגיבות ש" לא"י וירושלים בהחללה ה"ח שחזיר, ופי
 לק"מ שישוה העליון הוא חגיבה השונה בפ"ע ובהשקפה
 על ישוב העליון ירושלים המרכז והקוין הגמטנין מירושלים מהאין
 נבשות עמו וצ"י המזרח א"ח מחלקתו ר"ן ו' שעות וצ"י מערב אין
 מחללה רק ו' שעות, [וכבר הקדמנו זה סק"ב].
שאלה ג. מוצר הדבר לתת ג' רצעי כדור העולם למערב ורבע
 למזרח, לק"מ וכי עסקה כאן החורב בקצ"י ארץ מזרח
 ומערב, בלא עסק החורב לתת חורב ומלחמה ללרף את הצריות,
 וחללה הכלכה דהחללה הימים לענין שעה וי"ח ושאר ה"ח, ופי
 בהחללה ישוב העליון.

ה"ח יחן ש"ה של האניה וז"ה שעה וז"ה חול, ומיכו אין זו
 קושיא מכרעת.
ד שאלה ז. שאין להקו שעה, וכבר נחבאר לעיל.
ה והנה יסוד דהחללה ה"ח הוא נחללה מזרח ישוב
 העליון, אינו מסתמך על פירוש הר"ח והכחזרי בסוגיא
 אלא מיוסד ע"פ דברי היסודי"ש ששם כל הראשונים וחס לא הזכירו
 ז' מעלות אלא תחלה המזרח, ואדרכה אם יבצין ז' י"ח תאריך
 החולף צלמנט הישוב וז"ה ש"הי"ח מרחיק חללה ריחוק, וא"כ
 איפוא כל ישוב העליון למזרח צ"ן נגד ירושלים וצ"ן הקלות
 המהריכים למזרח כמו ארץ סיניר כולם מקדימים לירושלים, וה"ח
 והאיים מאחרין, והישוב שמירושלים עד שנחאי נחשב לישוב העליון
 בכל רחבו לדרום ולצפון, וא"ך אי"ח המחללה הם בכלל ישוב העליון
 וכאילו הם מחזירים, ולכן ארץ ארסטרליה בכלל יבשה העליון
 וצליטעה למזרח ד"ן צליטע סיניר, וכל מה שפעם הספר ש"הו חמ"ן
 על חמ"ן כבר נחבאר שאין כאן חימה כלל, אלא שעה עליון יודון
 בפ"ע וכמשי"כ לעיל, ולא זכות ז' מעלות יש כאן אלא זכות הישוב
 לקוח לו הרחב.
ו נראה דמושכין קו מקובע לפי לקובע דרומי והקו עובר על
 ירושלים, וסוד שישין קו מקובע לפי לקובע דרומי ועובר
 על קנה המזרח, ורבע הכדור שצ"ן ש"י הקוין האלו הוא המקדים
 לירושלים, וכל יבשה אשר תחללה ברבע כדור הזה א"ך שיואלה
 למזרח חוץ מהקו מקדימה, והמתחילה חוץ מקו המזרחי מחללה
ז עזר יש טענה שמירושלים עד שנחאי חסר מעט מ"י מעלות צומנו,
 ושאלה זו אינה שאלה על שיקר קביעות התאריך בהחללה
 המזרח שה"ה היסודי"ש ששם כל הראשונים, אלא צימוד על
 פירוש הר"ח והכחזרי בגמ' דקבצו על זה נולד קדם חלות ולאחר
 חלות, וכבר נחבאו שאפשר ששטף מעט מן היבשה והספר שאל
 ומי"ל זה, ואין זו שאלה דל"י הר"ח בלא זה חניא צ"ח העיבור שה"ה
 הלמ"מ וא"כ נקבע הדבר דמירושלים עד שנחאי עיקרו ז' מעלות וה"ח
 שטף מעט מן היבשה, [ולשון הספר ש"ה ש"ה צלשן ממי"ח א"כ
 המקום הוא חוף קוריאה כ"י יש חימה שאין כאן מקום לשאלה
 ממי"ל דהלא יסוד בהלכה ש"ה נמלא נקודה אחת על הכדור ש"ה
 שלב לילה ויום מן החמש סני צ"ח לקבוע אותה יום ר"ה, ויש
 כאן רק שאלה אחת אפי' נולד אחר חלות וי"ל לילה ויום מן החמש]
 או שקבצו י"ח שעות מפני שהדבר כן צדודי ופעמים נקבעה
 בהלכה כן כמו שקבעה בהלכה למחשך זה ש"ה צדודי א"כ הק"י
 ג' אמות, א"ך שאינו אלא צדודי, ומפני שטבע ה"ח ל"ח להקנות
 פעמים נהפך מקנה ארץ ל"ח ופעמים להפוך וכמשי"כ הרמב"ם
 פ"ד מה יס"ח ה"ה [וח"ה העיר דגם א"י משתנה לפעמים
 נדאמר געון ג"ז א"י ארץ צ"י כ"ח ומיילא מהאריך מירושלים
 עד קנה] לכן קבעה בהלכה י"ח שעות.
ז והנה כתב עוד הספר ראיות מ"י העיבור דתאריך ה"ח חולף
 בעבור ה"ח וקראו שלשה ראיות.
א. לשון ראשית וכשהחמה עולה וזרחה בקנה פ"ח מזרח היא
 נראית לכל השוכנים בהחלה פ"ח מזרח צ"ח [פירש הספר
 שעולה לעבור ה"ח ח"ה קנה פ"ח מזרח, וא"ך אם כן הוא פירוש
 אין זו ראי' על חשבון הימים של מלות החורב, ש"הו ה"ח
 היא צבעה בעצב הכמה וכמה שאפשר להב"ס על הצ"ן
 החאריך מקנה המזרח, כן אפשר שנקבע כן בהלכה ואין להב"ס
 זקוק לתת כבוד למילואות הכדורית, והש"ה לו לקבוע הסכמתו
 בשעה העליון ולקבוע התאריך בקנה המזרח ואין ז"ל שאין מילות
 החורב זקוקות לקבוע תאריך החולף בעבור ה"ח, אלא אחרי
 שבוחלל ה"ח במשנה נראשית מקנה המזרח הוא התאריך שהסכימה
 עליו חורב, אבל יש רשות לחוכן לקבוע המזרח עד עזר ה"ח וש"ה
 צ"י ח"ה, אבל משי"כ ראשית כשהחמה עולה וזרחה בקנה פ"ח מזרח
 היינו שזרחה בקנה פ"ח מזרח [ולא שעולה בעבור ה"ח, וכמו
 שקדם דמזרח עד מערב ק"פ מעלות, ועבור ה"ח לא נקרא מעולם
 פ"ח מזרח צ"י ראשית וחבל על עיקום פירוש הפסוק] היינו
 שזכרי החמה מגיעות על קנה מזרח הישוב, ופ"ח מזרח הראשון
 הוא

תאריך

סימן א'

ישראל

יג

ירושלים, מ"מ מצינו שנחלקו הרבנותא בדעתו, דהנה רובם ככולם שהחזיקו בשיטתו ס"ל דצריך למתוח קו ישר מצפון לדרום העולם במקום שכלו הו' שעות למזרחו של ירושלים, והקו חוצץ וחולק בין ביבשה ובין בים, והיינו דבצד שכתוך ו' שעות לירושלים יהי למשל יום שני ובצד החיצון יהי יום ראשון.

וכן הבין בעל יסוד עולם (ר') יצחק הישראלי, תלמיד הרא"ש) בדעת הרז"ה שס"ל דחולקים היבשה, וכדמבואר בהדיא מתמיהתו עליו, ויעוין לקמן.

וכן הוא דעת הגאב"ד דטשארטקוב הנ"ל דיקוב הדין את ההר ואמרינן דהקו חולק היבשה ג"כ, וכן ס"ל להגרא"מ לפידות הנ"ל, (כ"ד) וכן מבואר בדברי הגרש"ז ריגר

הנ"ל. (כ"ה) וכן הסכימו הגרי"ח דינקלוס הנ"ל ובס' אגן הסהר הנ"ל, (כ"ו) ועוד. (כ"ז) וכתב בס' מועדים וזמנים ח"ו סי' י"ד (עמ' כ"ג) ששמע על מרן הגרי"ז זצ"ל בדרכו לארץ ישראל, שהיה עורר לגולים דרך סייביר, שיש שאלה בזמן השבת כשיגיע יותר משש שעות מארץ ישראל, והיינו אפי' ביבשה, וכנראה שלא סמך להקל על סברא שאין חולקים יבשה, וכן שמע על הגר"א קוטלר זצ"ל שחשש כהנ"ל ויעו"ש. (כ"ח)

וכן נראה לכאור' כדבריהם בשיטת הבעה"מ וסייעתו, שהרי לא הזכירו כלל שאין לחלוק היבשה אלא כתבו סתם דהיוח נשתנה אחר ו' שעות למזרח ירושלים. ומזה יוצא בפשוטו, דכל מקום שנמצא בצד מערבו של הקו הוא כירושלים ומקדים היום, וכל

"קובץ אגרות" להחזו"א ח"ב סי' קס"ז.

(כ"ד) ויעוין בס' שיטות קו התאריך בכדור הארץ עמ' רע"ו, שהשיג על דבריהם בזה וע"ש.

(כ"ה) שכתב בתשובתו (הנ"ל באות י"ז) שיש לחוש לשיטת הבעה"מ גם בנוגע לעיר חרבין שהוא בצפון מזרח כינא (סין) אף שהוא יבשה אחת עם מזרח העולם, וש"מ שס"ל דחולקים יבשה. וכ"כ בס' "קובץ זכרון" (שהבאנו לקמן אות ל"ג *) עמ' קפ"ב, דמדהביא חרבין משמע נמי דס"ל דהקו עובר אפילו באמצע היבשה ודלא כהחזו"א. ולשיטתו משמע דכן צריך לנהוג באוסטרליא ודלא כהמנהג שם.

(כ"ו) ויעוין שם עמ' ת"ג ואילך, וכתב (עמ' ת"ו) דדוחק גדול לומר שהקו התאריך יהיה קו עקום כמ"ש החזו"א וע"ש.

(כ"ז) וכ"כ בס' עצי שדה, עמ' ל"א, דהצדק עם מ"ש האגן הסהר, דלשיטת הכוזרי והבע"מ יש קו העובר צ' מעלות למזרח מאורך ירושלים, והוא קו ישר החותך בין הים ובין היבשה עכ"ל. וכ"כ עוד שם עמ' ע"א, דהעיקר בזה הוא מה שהגדיר לנו החזו"א דהימים מתחילים בתחלת היבשה היוצאת מצד

המזרח של ישוב העליון, רק תחת אשר החזו"א כתב לעקם את הקו על דרך קו החוף, בזה אנו אומרים דקו התאריך צריך להיות קו ישר על פי משמעות דברי הכוזרי עכ"ל.

(כ"ח) והובא נמי בס' ישראל והזמנים עמ' ת"מ, שהגרי"ז מבריסק והגר"א קוטלר חששו לחומרא לדעת הגאב"ד דטשארטקוב הנ"ל וע"ש.

אולם כמ"ש בשם מו"ר הגר"א קוטלר זצ"ל יש להעיר, שהרי ראיתי שכתב בס' פאר הדור (עמ' שכ"ב) שלדעת הג"ר שמחה זעליג צריך להחמיר ביום ראשון ביפאן, אבל לעומת זאת היה רבה של קהלת חרבין, רבי משה אהרן קיסילוב, משיב לשואלים כהחלטיות גמורה, כי אין לשנות את תאריך השבת, וכן נפוצה שמועה כי גם הגר"א קוטלר (בהג"ה שם אות ח') כתוב, במנוסתו מווילנא לארצה"כ נודמן אף הוא לקובה היפאנית, ושהה בה ימים ספורים בלבד) אוחו בדעה זו ויעו"ש. הרי לכאור' יש סתירה בדעת מרן הגר"א קוטלר בזה.

אך נראה בפשר דבר, שמרן ספוקי מספקא לי' בענין זה, וע"כ אמר שלא לשנות את תאריך השבת, אבל מ"מ החמיר לשבות גם ביום הראשון כדי לחוש לדעת הגרש"ז ריגר וסייעתו, וז"פ.

ולזה יום השבת, אף שאינה קושיא רק הוא דבר זר, ואם מצד ההלכה כן הוא, לא איכפת לן, אבל כיון שהיסוד עולם חשב זה לתמיה גדולה (ורואה אני דגם החזו"א טרח מאד לישיבה, וכמעט שנראה מרהיטות לשונו שחשב זה ליתד גדול לתמוך עליו שיטתו), נראה ליישב שיטת הרז"ה והכוזרי מקושיא זו בדרך חידוד אבל בדברים אמיתיים לענ"ד כו' וע"ש מ"ש בזה. (ל)

והנה כתב החזו"א (בקונטרסו י"ח שעות אות ב', ד"ה ועוד בא"ד) וז"ל אין קושייתו (של היסוד עולם) אלא אם שניהם ביבשה, אבל אם אחד בים ואחד ביבשה לא קשיא, וכמו ששניהם בים לפי"ד הספר, וע"כ דהיסו"ע מפרש דהרז"ה מוכרח לחלק את היבשה לקו התאריך, וע"ז יסובו כל הקושיות וכו' עכ"ל.

וכתב עוד (שם אות ד', ד"ה שאלה ו') וז"ל דעת הרז"ה כדעת היסוד עולם, וקושיא זו שהקשה היסו"ע על הרז"ה מכריח דדעת היסו"ע דקו התאריך הוא קו המכדיל בין יבשת לים, דאי בטבור הים יתכן שנים על האניה ולזה שבת ולזה חול, ומיהו אין זו קושיא מכרעת עכ"ל.

אכן נלענ"ד דדבר זה תלוי בהמחלוקת שהבאנו לקמן באות מ', אם אויר השמים נידון בתר הארץ שתחתיו או לא, דלהני רבוותא שס"ל דנגרר בתר הארץ, א"כ מאחר דבארץ הוא יום ראשון לדעת החזו"א, ה"ה דלמעלה ברקיע הוא יום א', ודלא כמ"ש בס' הנ"ל, וק"ל.

(ל) וע"ע מ"ש בזה ב"הפרדס", אייר תשי"ד, עמ' י"ב (ד"ה ואע"פ), והובאו הדברים בס' שיטות קו התאריך בכדור הארץ, עמ' תד"א. ויעוין עוד בשו"ת בני ציון ח"ב סי' י' אות ד' מ"ש ליישב קושיית היסוד עולם. וע"ע בס' נימוקי שמואל עמ' ל"א שהביא עוד תירוצים בזה, ואכמ"ל. וע' לקמן בפנים אות ח' מ"ש עוד בזה.

שנמצא בצד מזרחו הוא מאוחר יום אחד, ואין חילוק בין ים ליבשה בזה, דלעולם חולקים אפילו היבשה.

ולפי"ז יוצא, דצריך לחלוק מדינת אוסטריליא אחר כלות ו' שעות מירושלים, ונמצא דרוב המדינה וגם לרבות עיירות סידני ומעלבארן, הוו בצד המזרח של הקו, ודינם כיפאן דשבת שם הוא ביום הראשון.

ה

אמנם מרן החזו"א חולק עליהם וס"ל דא"א לומר כן בדעת הבעה"מ, שהרי כבר השיג בעל יסוד עולם על שיטת הכוזרי ובעה"מ (בספרו מאמר שני פרק י"ז, ל"ו. ד"ה ועתה) (כט) שא"א לחלוק היבשה, דא"כ נמצא דשני שכנים עומדים זה אצל זה ויהי' לאחד ע"ש, ולשני הסמוך לו מצד האחר של הקו יהי' שבת, היש בעולם התול ושגעון כמו זה כו' עכ"ד. (כט*)

אך בס' אגן הסהר סי' כ"ו (עמ' תכ"ז) כתב וז"ל ומה שהקשה היסוד עולם דהדבר נראה מוזר מאד ששני שכנים היושבים זה אצל זה בשכונה אחת שלזה יהיה יום ראשון

(כט) וע"ע בזה בס' נחמד ונעים (לר' דוד גאנו) סי' קס"א ודף מ"ט: (ד"ה והנה) ואכמ"ל. ויעוין עוד בס' נימוקי שמואל עמ' ל' שהביא תוכן דבריו.

(כט*) הנה ראיתי בס' ארץ הצבי (תשנ"ב) עמ' ס"ז שכתב שסברת החזו"א דאין חולקים היבשה שייך דוקא בעורו ע"ג קרקע, אבל כשעולה באוירון מע"ג שטח הקרקע, שוב לא שייך לומר כן. ונ"מ מזה למי שעומד במזרח אוסטריליא (כגון במעלבארן) אשר לפי"ד החזו"א נגרר אחר מערבה של אותה יבשת, וקו התאריך עובר באמצע אוסטריליא, דאם עולה באוירון ביום ראשון בשבת, תיכף כשעולה מע"ג הקרקע, נמצא שהוא עומד עכשיו באמצע השבת עכ"ד.

תאריך

סימן א'

ישראל

טו

ועוד כתב החזו"א (שם אות י"ד, ד"ה ואמנם לפי) וז"ל בא"ד, אבל היסוד עולם עצמו הביא דברי הרו"ה והכוזרי שמירושלים עד קצה המזרח צ' מעלות, וכזה לא ערער עליהם, שכנגד ירושלים לכו"ע הוא מכוון, דשנחאי הוא בדחב צפון כירושלים עכ"ל. (לא)

ויעיון עוד (שם אות ה', ד"ה והנה) שכתב וז"ל והנה יסוד הדבר דהתחלת היום הוא בתחלת מזרח ישוב העליון, אינו מסתמך על פידוש הרו"ה והכוזרי בסוגיא אלא מיוסד ע"פ דברי היסוד"ע בשם כל הראשונים, והם לא הזכירו צ' מעלות אלא תחלת המזרח, ואדרכה אם יהינן צ' מעלות יהי תאריך החולף כאמצע הישוב, וזה שהיסוד עולם מרחיק תכלית הריחוק כו' עכ"ל. (לב)

וכתב עוד (שם בסוף קונטרסו במכתב א', ד"ה הגיעו) וז"ל הגיעו לידינו בזה

דברי תשעה חמורי עולם, הראב"ח הרב חסדן הדיין הרב ר"י בר"ב הרו"ה הכוזרי הראב"ד הריטב"א הר"ן והיסוד עולם (ג) כולם בדעת אחת דהמרדיאן הוא קצה המזרח ר"ל קו [שאין לו שטח ברחב] המבדיל בין יבשה לאוקיינוס כו' עכ"ל.

וסיים שם (במכתב ב', ד"ה הדברים) וז"ל הדברים האלה שמענו מוסכמות מפי הרו"ה והראב"ד והראב"ח והכוזרי והיסוד"ע, והביא כן בשם עוד כמה גדולים, ולפי דעת הראב"ח והרו"ה והכוזרי מבואר הדבר בגמרא, ולדעת הראב"ד אין לו מקור בגמרא, ומ"מ דברי הראשונים ז"ל אף בשיקול הדעת הם תורה שלמה וע"פ דבריהם ז"ל הננו מוזהרים לעשות, ודבריהם שהגעו לירינו מספרותם הם השופטים אשר בימינו כאילו הם חיים אתנו היום, ואין כאן מקום לנטות מדבריהם עכ"ל. (לג*)

היא דהעיקר הוא א"י אלא דכל המקומות עד שש שעות (הנקרא קצה המזרח) טפלות לירושלים. והכוונה של שש שעות הוא משום דבשה עד ים האוקיינוס הוא שש שעות מירושלים. ושיטת היסוד עולם (מאמר ב' פי"ז) הוא דמתחילים מקצה המזרח משום דהשמש נכרא בטבור הים רחוק צ' מעלות (שש שעות) מקצה המזרח כדי שיתחיל להתפשט האור בתחילת היישוב דהיינו קצה המזרח, אבל למעשה כולם סוברים דקו התאריך הוא בקצה המזרח, וצריך לשנות יפאן וכו' עכ"ד.

והנה העיר בני הנעלה והגבוך הרב אברהם נח שליט"א במ"ש היסוד עולם הגיל דתליית המאורות ביום הרביעי היתה בטבור הים רחוק צ' מעלות מקצה המזרח, ולכן התחיל אור החמה להתפשט על הארץ בקצה המזרח לראשונה יעו"ש. אכן לכאור צ"ע בזה, שהרי מה איכפ"ל במה שהיה אור הראשון בקצה המזרח, הלא התחלת היום אינה תלויה בזריחת השמש אלא בצאת הכוכבים שאז כבר נגמר היום ומתחיל יום חדש (יעו"ן בפסחים ב.). והיה צריך הרבר להיות תלוי בהמקום הראשון שבו הותחל לראשונה שקיעת החמה ולא תחלת זריחת החמה.

(לא) ויעוין מ"ש עוד בזה בחוברת "תלפיות" שנת תש"ב עמ' מ"ד, והובאה תשובתו בס' שיטות קו התאריך כו', עמ' שט"ז.

(לב) לכאור דבריו בזה סותרים מ"ש בעצמו באות י"ד (שהבאנו לעיל בפנים) דהיסוד"ע "לא ערער עליהם" במ"ש צ' מעלות, וצ"ע בזה. אמנם כתב הגרש"מ כ"ץ שליט"א בזה, דלק"מ שהרי הנירון באות י"ד הוא קביעות מקומה של קצה המזרח שיש שרצו לומר שהוא בקי"ד מעלות, וע"ז כתב החזו"א שגם היסוד"ע מסכים שקצה המזרח צ' מעלות, וזה רבר גלוי בכווות החזו"א שם וכו' עכ"ל.

(לג) והו"ל להזכיר גם התשב"ץ, וכמו שהביא בשמו בסיכום ד"ה הרו"ה.

(לג*) והנה דאיתי בס' "קובץ זכרון" (לזכרו של מו"ר הגריח"ש קוטלר זצ"ל, תשמ"ה) עמ' קפ"א (מאמר מאת הרב הלל ליטוואק שליט"א בענין קו התאריך) שסיכם שיטת החזו"א שס"ל רכל הראשונים סוברים שמתחילים הימים מקצה המזרח אלא דיש חילוק ביניהם בטעם הדבר, דשיטת הרו"ה והכוזרי

רק הוא זוא, לא חשב זה "א טרח ת לשונו שיטתו), מקושיא לענ"ד

ז שעות ז"ל אין שניהם בשה לא יר, וע"כ זלק את יכו כל

אלה ר' עולם, ז מכריח המבדיל כן שנים ו אין זו

שהבאנו זר הארץ גרר בתר ון לדעת א, ודלא

עמ' י"ב התאריך בני ציון וד עולם. זיא עוד ח' מ"ש

1

ג"כ דאין תולקים יבשה, וקו התאריך הוא קו המכדיל בין יבשה לים. (לד)

ולפי"ז נתבאר, דלדעת החזו"א כל יבשה אשר מקצת ממנו הוא בתוך ו' אור החמה כחצי כדור התחתון לפני החצי כדור העליון.

ולפי"ז יוצא, דלא לבר שהיה הנץ "העיקרית" הראשונה בקצה המזרח, אלא דגם השקיעה "העיקרית" הראשונה היתה בקצה המזרח, ולכן שפיר מתחיל היום מקצה המזרח ולא מקודם ודו"ק. אמנם עדיין צ"ע בזה, שהרי בין אם נימא דהא דתלוי בקצה המזרח הוא משום דשם היה מקום ארם הראשון וכמ"ש בס' היום, ובין אם נימא כמש"ל משום דחצי כדור העליון היא העיקרית, מ"מ עדיין צ"ע מ"ש היסוד עולם דתלוי בזריחת החמה הראשונה ומשום הכי מתחיל היום מקצה המזרח, שהרי הלא בארנו לעיל דהיום תלוי בהמקום שבו נשקעה החמה לראשונה ולא בזריחתה לראשונה וכנ"ל.

אולם י"ל, דכוונת היסוד"ע הוא, דמשום דשם התפשט האור לראשונה, ע"כ שם ג"כ שקעה החמה לראשונה (והיינו ר"ב שעות אחר הזריחה הראשונה על קצה המזרח שהחמה היתה ע"ג א"י כמו שעה וחצי לפני חצות, אז בקצה המזרח היתה החמה כבר נשקעה).

ובאמת כך מוכח בדבריו, שהרי כתב אח"כ (במאמר שני פי"ז, ד"ה וכרי לברך, דף ל"ו.) דאם נאמר למשל דתחילת תליית המאורות היתה בטבור הארץ (ולא בטבור הים כמו שס"ל להיסוד"ע שהוא האמת), א"כ יוצא דהשקיעה הראשונה היתה בקצה המזרח, ולכן כתב בזה"ל לפיכך נתחייב שתהא התחלת קריאת כל יום יום מימי השבוע בשמו מקצה המזרח ולא ממקום אחר זולתו וכו' עכ"ל.

הרי שכתב היסוד"ע בהריא דהתחלת היום הוא תלוי בהמקום אשר בו שוקעת החמה שם לראשונה, וא"כ ע"כ כוונתו בהא דלעיל (ששם סובר אליבא דאמת דתליית המאורות בראשונה היתה בטבור הים) הוא, דמאתר דתחילת התפשטות האור היתה בקצה המזרח, לפיכך משם מתחיל היום, והיינו לומר דלכך שקיעה הראשונה היתה שם ולכן מתחיל היום מקצה המזרח עכ"ל.

(לד) אולם ראיתי בהערות על קונטרס י"ח שעות (הובא בס' שיטות קו התאריך כו', עמ' שני"ז, אות

הרי יוצא לנו מהנ"ל, דהחזו"א ס"ל דגם הבעה"מ מודה לטענת היסוד"ע וס"ל

ועוד צ"ע, שהרי לפי"ד דהתחלת היום תלוי בהמקום הראשון שבו זרחה עליו השמש, א"כ לפי"ד שתליית המאורות היתה בטבור הים, למה אין אנו מונין תחלת היום מטבור הים מאחר דשם זרחה עליו החמה בתחלה לפני שזרחה על קצה המזרח. ובוה יוצא, דיומו של אמריקא היא קודם ליומו של א"י ב"ח שעות, אתמהה.

ועוד, דלפי מ"ש לעיל דלכאוי תחלת היום תלוי בהמקום שבו שקעה החמה לראשונה, א"כ נמצא דמאתר דלהיסוד"ע תחלת תליית המאורות היתה בטבור הים, יוצא מזה דהשקיעה הראשונה היתה בקצה המערב, דהיינו בנוא פונדלאגנר אתמהה, דבר שלא שערנו אבותינו מעולם, וצ"ע.

והנה יעוין בספר היום ס"י כ"ב אות ד' (עמ' ע"ב) שביאר דברי היסוד"ע וכתב דאף שס"ל דהתחלת המאור לסבוב היתה מטבור הים, מ"מ היות שהסכמת התורה מפי הקב"ה היא שיקראו לימים שמות ושיתקדש השבת מבני אדם, והיינו לראשונה ע"י אדם הראשון, ושיתחיל היום מהערב, א"כ הרי יוצא שהערב הראשון נתקדש מבני אדם בזמן ששקע המאור מאופק ירושלים, בהיות המאור נוכח קצה המערב של הכדור העליון ויעו"ש.

הרי מבואר מדבריו דהכל תלוי במקום הישוב של בני אדם שקוראים שמות להימים, ואשר ע"כ מיושב הקושיות הנ"ל.

אכן עוד י"ל ברעת היסוד"ע, שהרי מאחר שחצי כדור התחתון (היינו שטח ים אוקיינוס וארץ אמריקא וים פאסיפיק) אינו עיקר מקום הישוב, ולא ידעו שיש שם מקום ישוב כלל וכמ"ש היסוד"ע שם, א"כ אין חשיבות כלל לחצי כדור התחתון, אלא עיקר מקום ישוב שבו תלוי תחלת היום אינו אלא בישוב של חצי כדור העליון. (וסברא זו ראיתי בקוצר לשון במכתב של הגר"ח קניבסקי שליט"א [והובא לקמן בפנים אות ז'] דחצי כדור העליון הוא העיקר, וע"כ מגרר אחריו כל הארץ המחובר אליו אף דחלק הנמצא בחצי כדור העליון הוא יותר קטן מהחלק הנמצא חוץ ממנו.) ואיתא בתנחומא בפ' קדושים דארץ ישראל אמצעיתה דעולם וכו' וכו', (והיינו דהוא בין שתי מקצועות של חצי כדור העליון דהיינו בין ארץ סין לארץ ספרד.) ואשר ע"כ אין נ"מ אם במציאות היה

שעות (צ)
אמרינן ד
ודין כל
וחוף הים

ולכן כל
מ
בעצמו בו
ויעו"ש)
מאחרים.
בסיכום ו
שכתב ו
לפי דעת
מערב יו

א" שהביא
שמדברי ז
וכן מפורט
מחלוקת נ
ח"ב ס"י
כהכח
חולק על
בפשיטות

(לה) וכ"כ
דמושכך
על ירוש
דרומי וע
מעלות)
לירושלים
אף שיוצ
חוץ מקו

(לו) אולם
שהביא ו
בראשית
להחזיק י
דמסתמא
הקדמוני
אכן
אלאסקא.

תאריך

סימן א'

ישראל

יז

שעות (צ' מעלות) למזרחו של ירושלים, אמרינן דנגררת ונמשכת כולו אחר המיעוט ודין כל היבשה ההיא כזמני ירושלים, (לה) וחוף הים הוא הקו התאריך במקומות האלו.

ולכן כל ארץ סיביר וכל מדינת אוסטרליא מקדימים כירושלים. וכ"כ החזו"א בעצמו בסוף קונטרסו במכתב ב', ד"ה זכרון, ויעו"ש (וכן דינו של קאריא), והים והאיים מאחדים. ויעוין בקונטרסו בסוף דבריו, בסיכום ד"ה ושאלת, לענין מדינת אלאסקא שכתב וז"ל ושאלת אלאסקא אינה שאלה לפי דעת הראשונים, דודאי הארץ ההיא היא מערב ירושלים ולא מזרח ירושלים, והיא

כמערב אמריקא כמו שנוהגין עכשו עכ"ל. (לי)

ויוצא מזה, דעיירות סידני ומעלבארן ויתר המדינה דאוסטרליא שומרים שבתם כמזרח העולם וכירושלים, ולא כיפאן שאינו מחובר ליבשה בתוך צ' מעלות וע"כ שומרים ש"ק כמערב העולם שהוא ביום ראשון שלהם.

ונמצינו למדים לפי שיטת הכוזרי ובעה"מ וכל סייעתם, דמאחר דלפי חשבון של האומות העולם הקו התאריך (תחלת המזרח) הוא בערך קמ"ה מעלות למזרחו של ירושלים (שהם קבעוהו ק"פ מעלות

ואז היו מונים שם הימים כאנשי רוסיא דהיינו כמזרח העולם, אך בשנת תרכ"ז (1867) קנו הארצה"ב את אלאסקא מרוסיא והשוו את היום דשם עם היום שהוא בכל ארצה"ב דהיינו כמערב העולם, ונמצא דמה שהיה מעיקרא יום שני (למשל) הוי עכשיו יום ראשון, ולדברי הגר"י שטייף מה ייה"ע עם המסורה. וע"כ כתב שם, דבאמת בנוגע לאלאסקא אין להתחשב עם המכירה אלא יש להם להחזיק שם יום השבת כמו שנהגו כשהיו תחת ממשלת רוסיא, והיינו דיש להם להחזיק השבת ביום הששי שלהם (פרידע"י בלע"ז) כו'. (וע' בשו"ת וישב משה סי' קכ"א אות ד' מ"ש עליו בזה.)

אמנם יעו"ש בס' ישראל והזמנים שהעיר עליו לענין שאר האיים שבים אוקיינוס ובנוגע למדינת הודו, ואכמ"ל. וע"ע שם עמ' תמ"ח.

והנה עוד מצאתי בספר יומם (להגרי"מ טוקצניסקי) סי' כ"ד שדן בארוכה אודות מדינת אלאסקא מאחר דהקו התאריך לשיטתו (שהוא י"ב שעות דהיינו ק"פ מעלות מירושלים) חותך את אלאסקא ומפרידה ממדינת קנדה. ויעו"ש שמסיק (באות ב') ד"ל אם כי אין אני מחליט שהקו מכניס את אלאסקא למערב, יש לנהוג בה (בכל הזמן שלא החליטו אחרת גדולי וחכמי הדור) את היוםם של אמריקא וכו' וע"ש. וע"ע בשו"ת בני ציון ח"א סי' י"ד (אות י"ג), ובס' נימוקי שמואל עמ' ל"ח. ויעוין עוד לקמן בפנים אות ט"ו מ"ש עוד בזה.

א') שהביא מס' אגן הסהר (עמ' ד' ז' ומ"ד) שכתב שמדברי היסוד משמע שפליג על הכחרי והר"ה, וכן מפורש בדברי הרדב"ז (ח"א סי' ע"ז) שיש כאן מחלוקת בין הראשונים. וכן השיג בשו"ת בני ציון ח"ב סי' י' אות י"א, שמפורש יוצא מהיסוד דלא כהכחרי והר"ה, ופשיטא ל"י להרדב"ז דהיסוד חולק על הכחרי, ובס' נחמד ונעים סי' קס"א מביא בפשיטות שהיסוד חולק על הכחרי ויעו"ש.

(לה) וכ"כ שם בי"ח שעות אות ה' ד"ה ונראה וז"ל דמושכין קו מקוטב צפוני לקוטב דרומי והקו עובר על ירושלים, ועוד עושין קו מקוטב צפוני לקוטב דרומי ועובר על קצה המזרח, ורבע הכדור (צ מעלות) שבין שני הקוין האלו הוא המקרים לירושלים, וכל יבשת אשר תחלתה ברבע כדור הזה אף שיוצאה למזרח חוץ מהקו מקדימה, והמתחילה חוץ מקו המזרחי מאחרת עכ"ל.

(לו) אולם דאיתי בס' ישראל והזמנים עמ' תמ"ג שהביא דעת הגר"י שטייף (בספרו למודי ה' ב' בראשית אות קנ"ו) שס"ל שבכל מקום ומקום יש להחזיק יום השבת כמו שמחשבים שם אנשי המקום, דמסתמא הוא כפי הקבלה שיש להם מדורות הקדמונים כו'.

אכן נסתכן שם הגר"י שטייף לענין מדינת אלאסקא, שהרי בתחלה היתה בכלל מדינת רוסיא,

הוא קו

יבשה יתוך ו'

צי כדור

זעיקרית השקיעה ח, ולכן ס ודו"ק. מא דהא קום אדם כמש"ל מ עדיין החמה המזרח, קום שבו לראשונה

יום דשם ה החמה הראשונה מו שעה זמה כבר

ב אח"כ י. דאם ה בטבור 'ע שהוא נה בקצה שתהא ע בשמו עכ"ל.

יום הוא לראשונה, ר אליבא בור הים) נה בקצה מר דלכך וס מקצה

ח שעות ינ"ז, אות

מגריניטש, וירושלים הוא ל"ה מעלות למזרחו של אותו העיר), נמצא דכל המקומות שבין צ' מעלות לבין קמ"ה מעלות למזרחו של ירושלים יש להם דין של סוף מערב העולם וצריכים לשמור שבתם ביום ראשון שלהם (סאנדע"י בלע"ז), שהרי לפי האוה"ע הם שייכים לתחלת מזרח העולם, ולפי התורה הם בכלל סוף מערב העולם. וכן הוא לענין כל הימים טובים ויה"כ, שצדיקים תמיד לאחר יום אחד מהמנהג דשם.

ויוצא מזה, דכל המקומות דהוה בכלל מבוכה זו הרי הן כל מדינת יפאן, מדינת נוא גיני, נוא זילאנד, איי הפיליפינס (שאינם בתוך הצ' מעלות), וכו'. אכן להני רבוותא דס"ל דחולקים היבשה אחר כלות צ' מעלות למזרחו של ירושלים, נמצא דגם רוב

מדינת אוסטריליא (סידני ומעלבארן בכלל), מדינת קאריא, חלק מסיביר, קצת מאיי הפליפינס, (ל"ו) וכו', מאחרים יום אחד וצריכים הם לשמור יום ש"ק ביום ראשון של אומות העולם.

אכן לדעת החזו"א שס"ל דאין חולקים היבשה, נמצא דכל המקומות דהוה לפנים מצ' מעלות אלא שבולטים ונמשכים חוץ ממנו, נידונים כולו כירושלים מחמת גרירה וכמש"ל. (ל"ח)

ולפי"ז יוצא, דאף לשיטת החזו"א הנ"ל דבאוסטריליא מקדימים ושומרים שבתם ביום השביעי שלהם וכירושלים, דמ"מ ברוב המדינה שהוא חוץ לצ' מעלות מירושלים (וסידני ומעלבארן בכלל) אסור לאדם להפליג בספינה במוצ"ש או ביום

(ל"ו) והנה אגב דאיים אלו באו לידינו נימא בהו מילתא, דהנה מצאתי בס' ישראל והזמנים עמ' תמ"ג (ד"ה עוד) שהביא מס' אוצר ישראל (ערך יום) שבאיי הפיליפינס החליפו היום בשנת תר"ו (1846), שמתחלה היו מונים שם הספרדים כמערכ ואח"כ הוסיפו להם יום אחד להשוותו עם אנשי המזרח שבסביבם. (וע' בשו"ת בני ציון ח"א סי' י"ד אות י"ג מ"ש בזה.)

ועוד הביא שם מס' המטפתת להיעב"ץ (ח"ב פ"ח אות י"ג) שמדינת הודו החזיקוהו תחלה למערב העולם מחמת שהספרדים באו לשם מצד מערב דרך הים, ואילו באיי הפיליפינס היותר מרחק ממזרח ירושלים החזיקוהו למזרח העולם מחמת שאנשי הולענד שבאו לשם באו מצד מזרח משום שסבבו בשיפולי ארץ אפריקא כו' ויעו"ש מ"ש בזה.

ויעוין עוד בס' קו התאריך הישראלי עמ' קמ"ה בהג"ה שכתב בסו"ד דמה שאירע בשנת תר"ו ששינו באיי הפיליפינים את חשבונם ממערב לחשבון המזרח, לא היתה השאלה הלכה למעשה מפני שלא נמצאו יהודים שומרי שבת במקומות אלו עכ"ל.

וכ"כ בשו"ת בני ציון ח"א סי' י"ד אות י"ד, דהשוכנים שם לא שאלו את הגדולים באותו זמן כי לא היו עדיין אז שם ישוב מבני ישראל כו' ויעו"ש.

וע"ע מה שכתבנו בנוגע לאיי הפיליפינס בסוף סימן זה.

(ל"ח) והנה מצאתי בס' ישראל והזמנים עמ' תמ"א → שכתב דמאחר שס"ל להחזו"א דבמקומות הנ"ל חוץ הים הוא הקו התאריך המחלקת בין מזרח למערב, נמצא דמי שעומד ביבשה אצל הים ביום ראשון, אסור להושיט דבר לספינה שעומדת בים סמוך לשפתו, שהרי עכשיו על הים הוא שבת, עכ"ד.

אולם יש לתמוה על דבריו בזה, שהרי מאחר דעכשיו ביבשה הוא יום ראשון, נמצא דלמי שעומד שם הרי חול גמור, וא"כ אמאי אסור לו להושיט להספינה.

הנה שוב שאלתי את הגר"ח קניבסקי שליט"א בזה והשיב וז"ל מי שאצלו שבת אסור לו להושיט, ולהיפך מי שאצלו חול מותר לו ולשני אסור לקבל עכ"ל.

הרי שהסכים לדברינו, דמי שעומד ביבשה במקום שהוא חול מותר לו להושיט אלא שאסור לחבירו שעומד בספינה לקבל כיון דעל הים הוא שבת. ויעוין בדברינו לקמן בס' י' שהארכנו בדין זה, ואכמ"ל.

ראשון
ונמצא
לענין
לטוס
מלאכו
שבת
שבת.

(לח*)

שליט"א

כמה י

אוסטרי

הים) ה

יום הש

ביבשה

והי

היבשה,

(לט) וב

ובאו"ח

(ס) דכ

השמים

בעלמא

ז. עכו

צ"ל לע

וחשבון

לא שיי

או באו

לכן ית

וכ

הגרא"ז

ונעשה

השמש

למעלה

ותלוי ו

מלאכה

אנ

זצ"ל נ

וע"ע ו

א'.) ו

הארץ,

מ"מ ל

ולא ר

הכוזרי והבעה"מ ס"ל דאין חולקים היבשה אלא שנגררת מה שחוץ לצ' מעלות ונמשכת למזרח העולם, ושומרים שבתם ביום השביעי, (ב) דנגררת אפי' רוב היבשה שחוץ לצ' מעלות בתר המיעוט שהוא בפנים, וכל יושבי היבשה ההיא מקדימים כירושלים, ואף במקום שהוא חוץ לצ' מעלות. (מב)

אמנם צ"ע טובא בזה, שהרי במ"ש דגם הכוזרי והבעה"מ ס"ל דאין חולקים יבשה, באמת מתמיהת היסוד עולם על הבעה"מ בזה חזינן בעליל שתפס ונקט לדבר פשוט ברעתו שס"ל דשפיר חולקים היבשה ועושים קו ישר ולא עקום. ועוד דיעוין בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' ע"ו שכתב מפורש

מסירני ער הקו שבים הנ"ל נתחייב באיסורי שבת, דינו של הים שם הוי כיבשה. וכים מול כרסבין גופא נראה שתלמי כפי הרואה שיכול לראות, דאז דינו כיבשה עכ"ר.

אולם תמהני טובא על כל דבריו בזה, שהרי על הישנים אנו בושים והוא בא לגלגל עלינו את החרשים אתמהה, שהרי יצא לחרש ולברות מלבו עוד קווים ומקומות חרשים זרים שלא שערום אבותינו ורבותינו שנוגעים בדברים שעומדים ותלים בכרת ומיתת ב"ד וכו' ח"ו.

והדבר פלא, דאין ניקום ונילף מעצמינו מקדושת הארץ בלא שום מקור והכרח כלל, ואין אלו אלא דברי נביאות!! ועוד דמאן מפס ומי יאמר באיזה מקום צריך להפסיק אותו "קו ישר מצפון לדרום" שהוליד בזה, שהרי אפשר שהולך ובה למעלה עד סיביר, ואז נימא דאפי' ביפאן שבת הוא ביום השביעי כאוסטרליא להתזו"א אתמהה!

אמנם האמת יורה דרכו, שהרי מעיקרא אין כאן "חידוש פלא", דהא מאחר דלהחזו"א רק משום הסברא דאין חולקים יבשה דינו של כל אוסטרליא הוא כירושלים, אי"כ יוצא מזה, דבהים דלא שייך סברא זו, ממילא הרר דינא בפשיטות דהו"ל כשאר מקומות (כיפאן ונוא זילאנר וכרומה) דהו"ל חוץ לצ' מעלות מירושלים דשבת שם הוא ביום הראשון שלהם. ואשר ע"כ שפיר סתמו החזו"א וכל סיעתו בזה ולא פידשו כהרדכים התמוהים הנ"ל, וממילא קם דינא דגם על הים אצל מעלבארן וסירני הוי שבת ביום ראשון להחזו"א וכל סיעתו וכמש"נ בפנים. וכן נוהדים בזה כל החוששים לדעת החזו"א שאין מפליגים בספינה בים ולא עושים מלאכה באוירון למעלה מן הים אצל מעלבארן ביום ראשון דשם מאחר דבהים הוא שבת להחזו"א ח"ב.

(מב) והנה מצאתי בס' שיטות קו התאריך בכרדור העולם (עמ' תשס"ב) שהביא מס' "האיש וחזונו" (על החזו"א) שכתב בתוך דבריו שם, דלדעת החזו"א, מי

שעובר את קו התאריך באמצע השבת ממזרח למערב, דהיינו למשל מן החוף של צין אל ספינה העומרת בים, דפוסק שבתו, ועליו לשמור את השבת של המקום למחרתו. וכן להיפך, דמי שעובר את הקו בשבת שלו ממערב למזרח, דהיינו מן הספינה העומרת אצל החוף ליבשה, ששם כבר יום ראשון, דפוסק שבתו ואין לו שבת כלל.

ושוב הביא את דברי החזו"א המובאים בס' הנ"ל (עמ' צ"ט) שכתב ד"ל ובכל זה אין חילוק בין תושב המקום לאורח שדעתו לחזור כו', עיקר השבת ניתן לארם באשר הוא שם. ולפיכך גם אם עולה מספינתו לקצה המזרח בשבת, ושם כבר הוא יום א', פוסק שבתו. וכן אם ירד בספינה בשבת ושם הוא יום ו', פוסק שבתו עכ"ל.

והנה בס' קו התאריך הישראלי פרק ע"ג (הובא בס' שיטות קו התאריך כו' הנ"ל) כתב דמלשון החזו"א נראה שאין שום איסור לעלות בשבת מיבשת צין על הספינה העומרת בים אפי' שבזה פוסק ממנו השבת. וכן אם יעלה מהספינה סמוך לליל שבת וכיבשה הוא מוצ"ש, דאין לו כלל שבת באותו שבוע, וכן לא יהי' לו כלל עיניו יוה"כ.

אולם תמה עליו לחדש דבר כזה הלכה למעשה, כי בפשיטות נראה שיש חיוב גברא של שמירת שבת מדאורייתא, מונה ששה ומשמר שביעי, ומערב עד ערב תשבתו שבתכם כמו יוה"כ. ומסתבר שבעצם יום השבת אסור מדאורייתא להפקיע עצמו משכיתת שבת, וכן ביוה"כ מעיניו יוה"כ כו', אבל ברוד שאסור מדאורייתא לעלות בשבת מיבשה לספינה ומספינה ליבשה אם יש הכולל ביניהם ביום. ואפילו בע"ש אסור לו לעבור מהספינה ליבשה באופן שמפקיע את עצמו ממ"ע של שבת שבת נע' בזה בשו"ת אבני נוד או"ח סי' שכ"א ושו"ת ארץ צבי סי' מ"ד (ד"ה הנה)). ואם עבר ממערב למזרח בשבת, יש עליו מצוה מה"ת להמשיך שמירת שבת לפי חשבונו דמונה ששה ומשמר שביעי. ואם עשה מלאכה יש להסתפק אם עבר איסור סקילה או רק עשה, משום

שנחלק מתחיל כהחזו' על הכ ה' בש ודו"ק.

וכן מ

דבאותו

אבל מ"

בשו"ת

כוכבי י

ישראל ו

ה' בפני

וכן

פראמער

לובלין

דו

מ"מ צו

דחזינן י

תלמי ב

במקום

רגע חל

ואפילו

חיובא,

דינו כקו

התאריך

וע"

כבר קו

באירון

הגיע לו

מלאכה,

וקדושת

בצל הח

קל"ג או

הרי

שמירת

אם עיק

ליל שב

הולך ל

דעיקר :

תאריך

סימן א'

ישראל

כא

שנחלקו הכוזרי ויסוד עולם באיזה מקום מתחיל היום ויעו"ש. וזהו ממ"נ דלא כהחזו"א, שהרי או דנימא שחולק היסו"ע על הכוזרי בדין ו' שעות ודלא כמש"ל באות ה' בשם החזו"א או שנחלקו בסברת גרירה ורו"ק.

וכן מבואר לכאור' מדברי הבעה"מ וכל סייעתו שלא חילקו כלל בזה, וש"מ

שס"ל דהכל תלוי ביי"ח שעות וו' שעות, והיינו לומר דאחר ו' שעות (צ' מעלות) למזרתו של ירושלים אמרינן דיקוב הדין את ההר ועושים קו ישר שחולקת בין ביבשה ובין בים. וכן הוא שיטת כל הרבנותא שפסקו כהבעה"מ וכמש"ל באות ג', דאין ג"מ אם הולכת הקו בתוך היבשה או בתוך הים. (מג) וא"כ צ"ב, דמנין לו להחזו"א שהכוזרי והרו"ה ס"ל כסברת היסו"ע. (מז)

עכשיו, וע"כ אם הולך למקום שאינו שבת, פוסק שבתו (חזו"א), והוא הלכתא גבירתא לשבתא.

שוב דברתי עם הגר"ח פ' שיינברג שליט"א בזה, והשיב דמותר לכתחלה לעבור הקו התאריך אע"פ שעל ידי זה מפקיע את עצמו מן השבת, דהדבר תלוי בהמקום שנמצא, ושם הוא חול עכ"ד. הרי שס"ל כדעת החזו"א דהכל תלוי בהמקום.

והנה שוב שאלתי את הגר"ח קניבסקי שליט"א בענין זה, וכתב לי ח"ל מסתבר דנפקע ואין ראוי לעשות כן עכ"ל. הרי שס"ל ג"כ דפוסק שבתו אבל אין ראוי לעשות כן.

ועוד מצאתי בשו"ת אור לציון ח"א סי' י"ד (ד"ה שאלה) שכתב דהכל תלוי במקום שנמצא עכשיו שם, ולפי"ז יתכן שאדם יהיה אצלו רק שעה אחת שבת כו', ויעו"ש.

(מג) וכבר תמהו והשיגו עליו בזה, יערן בספר יומם סי' ח' עמ' י"ט וכ', ובס' קו התאריך הישראלי פרק ס"א, עמ' קס"ב, ובס' אגן הסהר סי' כ"ה עמ' ת"ו שכתב דדוחק גדול לומר שהקו התאריך יהיה קו עקום, ואמנם מפשטות דברי הרו"ה משמע ש"ח שעות מירושלים הוא דין התחלת היום, ולא נזכר בדבריו ענין טפל ועיקר עכ"ל, ובס' מו"ז ח"ו ס"ס י"ד (ד"ה ושורש) שכתב דסברתו שאין חולקים יבשה צ"ע טובא, שאם דין תורה שתלוי בשש שעות, למה לא נחלק ולומר שעד כאן שבת ומאז והלאה חול, והיאך על סמך סברא כזאת נימא שכולם מקדימים עכ"ל, ובס' עלה יונה עמ' מ"ז אות ו'. וע"ע בס' מו"ז הנ"ל (ד"ה ושמעתי) שהביא בשם מן הגר"י והגר"א קוטלר זצ"ל שחששו ולא סמכו להקל על הסברא שאין חולקין יבשה ויעו"ש.

→ והנה שאלתי את הגר"ש אלישיב שליט"א ע"ד שיטת החזו"א לענין גרירה ולא חש כלל לדבריו בזה.

דבאותו מקום שנמצא בו עכשיו הוא כבר יום ראשון, אבל מ"ע דשבתה הוא מבטל בידים כו'. (וע"ע בזה בשו"ת בני ציון ח"א סי' י"ד אות כ"א, ובשו"ת כוכבי יצחק ח"ב סי' י"א אות ט"ז ואילך, ובס' ישראל והזמנים עמ' תנ"ג. וע"ע לקמן בדברינו בסימן ה' בפנים אות ג' מה שכתבנו עוד בענין זה.)

וכן הביא שם משו"ת ארץ צבי (מהגרא"צ פראמער זצ"ל גאב"ד קאזיגלוב ור"מ בישיבת חכמי לובלין) סי' מ"ד שהארץ בשאלה זו, וכתב (בר"ה י"ל) דהיוצא ממקום ששם ש"ק למקום שהוא חול, מ"מ צריך לשבות, דעיקר ש"ק חל בתחלתו כמו דחזין לענין מוקצה ועירובי חצירות ותחומין, דהכל תלוי בתחלת היום. וה"נ י"ל בנ"ד דעיקר תלוי במקום הוויית האדם בתחלת כניסת שבת, ובאותו רגע חל עליו חיוב שמירת שבת על כל השבת, ואפילו הולך אח"כ למקום שאין שבת לא פקע מיני חיובא, דקדושת הגוף לא פקעה בכדי, ומצינו דאיסור דינו כקדושת הגוף לענין זה כו' עכ"ד. (וע"ע בס' קו התאריך הישראלי פרק נ"ג.)

וע"ע בשו"ת באר משה ח"ז סי' צ"ג שכתב דאם כבר קידש בליל שבת ומחמת סכנה הוכרח לנסוע באיררן והגיע למקום שעדיין חול, דבודאי גם אם הגיע להתם קודם פלג המנחה אסור לו לעשות שום מלאכה, אלא ינהוג כאיש שכבר קיבל שבת עליו, וקדושת שבת נמשכת מהתם להכא עכ"ל. וע' בשו"ת בצל החכמה ח"ד סי' פ"ג אות ה' (ד"ה אמנם), ובס' קל"ג אות א' מ"ש בזה ואכמ"ל.

הרי יוצא לנו מחלוקת גדולה בעיקר חלות חיוב שמירת שבת בין שו"ת ארץ צבי וסייעתו והחזו"א, אם עיקר החיוב תלוי במקום שנמצא האדם בתחלת ליל שבת קדש, ומוטל עליו לשומרה כולה אפי' אם הולך למקום שאינו שבת (ארץ צבי וסייעתו), או דעיקר השבת ניתן להאדם לפי המקום שנמצא בו

דגם ולקים על לדבר יבשה ריעוין פורוש

מערכ, עומדת ת של תקו הספינה ראשון.

ס בס' וק בין השבת עולה יום א', וזא יום

(הובא מלשון מיבשת ק ממנו שבת באותו

מעשה, ת שבת רב עד צם יום שבתת רורר לספינה ואפילו באופן ע' בזה צבי סי' בת, יש חשבונו וכה יש משום

תאריך סימן א' ישראל כג

הרי מבואר מכל הנ"ל דחצי כדור העליון הוא ו' שעות למזרחו של ירושלים וו' שעות למערבו של ירושלים, והיי"ב שעות האחרות הוא חצי כדור התחתון, וחצי כדור העליון הוא הישוב העליון שהוא מירושלים עד שנחאי (שהוא כמעט ו' שעות או צ' מעלות) בכל רחבו לדרום ולצפון. ושטח או ישוב העליון הנ"ל הוא עיקר הישוב מכמה טעמים (וכמ"ש החזו"א הנ"ל באות ב') והיא חטיבה חשובה בפנ"ע. והן הן דברי הגר"ח קניבסקי שליט"א הנ"ל דחצי כדור העליון שהוא ו' שעות למזרח ירושלים הוא העיקר, ולכן כל יבשה שמתחיל בו (אע"פ שהוא המיעוט) נגזר אחריו (כל שאר היבשה אע"פ שהוא הרוב) ודו"ק. (מ*)

ח

ואשר יראה עוד להעיר על עצם סברת בעל יסוד עולם שכתב שהוא התול ושגוען לחלק היבשה, וכמ"ש"ל באות ה', שהרי החזו"א ב"ח שעות (אות ב' ד"ה ועוד [השני]) כתב דמה שהקשה (היסו"ע) דלא יתכן דשני שכנים זה אצל זה יתחלקו, אין קושייתו אלא אם שניהם ביבשה, אבל אם אחד בים ואחד ביבשה לא קשיא, וכמו ששניהם בים לפי דברי הספר עכ"ל. (מ')

לכאן כולה נמשכת וגררת בחר צד המערב שהוא לפניו מצ' מעלות. ויוצא מזה, דאין שם קו התאריך זה א"א, וצ"ע עכ"ד. אמנם לפמ"ש"ל בפנים דדין מדינה זו היא כהים כיון שאין שם יישוב של בנ"א, אי"כ י"ל דלא אמרינן שם גיריה וכמו בהים גופא דלא אמרינן כן, ועי"כ שפיר י"ל דכל היבשה שם נידון בפנ"ע ולא נגזר בחר המזרח, ונמצא דשפיר יש קו התאריך שם שחולק היבשה וק"ל.

(מ') וע"ע ב"ח שעות אות ד' ד"ה שאלה ו'.

הראשון, ולפיכך משמשים הרבה פעמים בשם מרכז הישוב על ירושלים בכחינת מרכז שטח העליון ולא על מרכז הכדור, ועוד חשיבות מיוחדות מיחדים לו לשטח העליון, וישוב התחתון בכלל איי הים נחשב עכ"ל.

ועוד כתב באות ד' (ד"ה שאלה ב') וז"ל שישוב העליון היא חטיבה חשובה בפנ"ע, ובהשקפה על ישוב העליון ירושלים המרכז כו', ובני המזרח אין מתקדמין רק ו' שעות, ובני מערב אין מתאחרין רק ו' שעות עכ"ל.

וכתב עוד באות ה' (ד"ה והנה) בא"ד וז"ל והישוב שמירושלים עד שנחאי (בערך פ"ו מעלות למזרח ירושלים) נחשב לישוב העליון בכל רחבו לדרום ולצפון, ואף איים המתפצלים הם בכלל ישוב העליון וכאילו הם מחוברים, ולכן ארץ אוסטרליא בכלל יבשת העליון ובליטתה למזרח כדין בליטת סיביר כו' עכ"ל.

ובאות ט' כתב בסו"ד וז"ל דהתחלת היום מצין והקו המגביל יש לו ו' שעות למערב עד א"י, ומא"י עד הקו יש לו י"ח שעות, ו' שעות עד קצה מערב וי"ב שעות כדור התחתון, ועי"ז מתאחר היום י"ח שעות, וזו כוונת הגמ' בר"ה לרברי הכוזרי עכ"ל. (מ')

(מ') וע"ע בסוף קונטרסו במכתב ב' (ד"ה השקפה) שכתב שהראשונים שפיר ידעו מישוב בשטח כדור התחתון, כי כבר היא נזכרת בוהר כידוע עכ"ד. ויעוין בס' קו התאריך הישראלי פרק ס"א אות ה' מ"ש על דברי החזו"א הנ"ל.

(מ*) אכן העיר בני הרב אברהם נח שליט"א על עצם סברת גיריה, שהרי אי נימא כן נמצא לכאן דלא שייך ענין קו התאריך במדינת "אנטארטיקה", שבו מאחר דהקדקע שם מסבב ציר הדרומי במילואו וק"פ מעלות ממנה נמצא בצד יישוב עליון, ע"כ

ד' צ' ימים גררת מערב שלים יבסקי כדור נגזר דהנה לכאן חתון, איש ד על (אנו) הוא קומות תחלת אדם בנת ס' היסוד "יומם" משה : תמ"ח וע"ע ומאור" א: בס' ז ח"ג, שכתב

אמנם צ"ב, דמה בין זה לזה, שהרי אם יש ממדת ההתול והשגעון לחלק היבשה, א"כ למה לא נאמר כן גם לענין הים גופא, או אם אחד בים ואחד סמוך וקרוב לו ביבשה, שהרי גם באלו נמצא שאחד מקדש בליל ש"ק וחבירו מבדיל במוצ"ש אע"פ שעומדים וסמוכים זה אצל זה, ולמה לא נימא דגם בזה יש בו אותה מדה של התול ושגעון, אתמהה.

והנה שו"מ בס' אגן הסהר (עמ' תמ"ו) שחילק בזה לדעת היסוד עולם, וכתב דלא דמי שני שכנים היושבים ביבשה במקום אחד בקביעות לשני בני אדם על הספינה שאינם שם בקביעות וע"כ לא קפדינן בזה עכת"ד.

אך יש להשיב, שהרי מלשון היסוד"ע מבואר דלא אתי עלה משום קביעות אלא משום דהו"ל מילתא דתמיהא ושגעון מצד עצמותה, והיינו משום התקרבותם זה אצל זה כבשני שכנים. וכ"מ עוד ממ"ש היסוד"ע שם וז"ל כי אינו אפשר בשום פנים ולא יתכן לבני אדם העומדים כולם ביומם אחד ורואים את החמה כאחד שיהיה מקצתם קוראים בשם יום פלוני מימי השבוע ומקצתם ביום אתמולו או מחרתו וכו' עכ"ל. הרי דאתי עלה נמי מצד התקרבותם ולא מצד קביעותם, דדבר תמוה לומר שרואים את החמה כאחד וקוראים שני ימים נפרדים וק"ל.

(מח) והנה שאלתי את הגד"ח קניבסקי שליט"א אם יש מקום להחמיר באוסטרליא שלא יעשה מלאכות דאורייתא עכ"פ ביום הראשון דשם כדי לחוש לשיטת כל הרבנותא שחולקים על החזו"א בדעת הרז"ה, וכתב לי וז"ל א"צ להחמיר עכ"ל. אמנם במחכתה"ר על משמתי אעמודה, דלענ"ד מאחר דרוכם ככולם בדעת הבעה"מ ס"ל דלאחר צ' מעלות קו ישר נשתנה היום, וכן הן פשטות דברי הבעה"מ, ע"כ שפיר יש

ולפי"ז, הרי גם על הים י"ל ככל הנ"ל, שהרי קרובים הם זל"ז וגם רואים החמה כאחד. ואשר ע"כ אם על היבשה איכא לתמוה, א"כ ה"ה דיש לתמוה על הים באותה מדה של שגעון והתול, ומה נ"מ בין זה לזה וכמש"ל.

איברא ע"כ מוכרח לנו לומר לכאור' כדעת כל הרבנותא בשיטת הבעה"מ וסייעתו, דלעולם אזלינן בחרו' שעות או צ' מעלות למזרחו של ירושלים, והוא קו ישר ולא עקום. ולפי"ז רוב מדינת אוסטרליא שהיא חוץ לצ' מעלות צריכה לשבות ביום ראשון כיפאן. וכן שמענו מהגרי"ש אלישיב שליט"א ומהגד"ח פ' שיינברג שליט"א שצריך להחמיר באוסטרליא לענין שבת ולשבות שם ממלאכה דאורייתא גם ביום ראשון שלהם עכת"ד. (מח)

וכדברים האלה מצאתי ב"סוד נקודה דלתתא" (להגרי"ח דינקלוס) פ"ד אות ט"ז, שכתב וז"ל עוד יצא לנו מפורש מדבריהם (הרו"ה וכל סייעתו שהביא שם באות ט"ו) שאין לשנות את הגבול של י"ח שעות בשום מקום בעולם, ואין שום הפרש אם הוא כלה בים או ביבשה במקום אמצע הישוב, ואין לחוש לאותה הטענה שטען בעל יסוד עולם במאמר ב' פי"ז איך יתכן שיהיה לוי השוכן בטבור הארץ (מח*) עומד עתה בחצות יום שבת ויכפור בו יהודה שכינו ויאמר לא כי אלא ביומם של יום אתמול אנו

מקום לשבות באוסטרליא גם ביום ראשון מאיסורי דאורייתא וכמש"נ. ויעוין לקמן בסימן ב' בפנים אות כ"ו מ"ש עוד בענין זה.

(מח*) הנה לשון זה מצינו בקרא בס' יחזקאל (ל"ח-י"ב), וכתב שם הד"ק וז"ל ונקראת ארץ ישראל טבור הארץ לפי שהיא באמצע העולם כמו שהטבור באמצע הגוף עכ"ל, והובא ב"אוצר נחמד"

עומדים
עכ"ל,
הכוזרי
ואין לו
מזרחו
מסביב
שוב אי
אם טע
יצירתו,
הימים
ובזה ה
וגזרה
ואין א
הזה אנ
כו'. ו
להקדים
על יום
בעל ה
הלכה ו
ארץ י
עכ"ל.

איברא

תי"ד, ו
חילוק
שרצופו
בקביעו
עצמו,

לס' הכ
בירושלמי
ציון וג
(ל"ו:),
וכמ"ש
באוצר
הכתוב
ירושלמי
וכן

תאריך סימן א' ישראל כה

אפי' באמצע הים גופא שאין שם דיורים בקביעות, וזהו סברת כל הראשונים שסברו שהיום מתחיל מקצה מזרח מתחילת היבשה או מתחילת האיים, וטענת היסוד עולם לא בטלה ויש לה יסוד כו' עכ"ל, ויעו"ש מ"ש עוד בזה.

אולם נהפוך הוא, דבאמת אין לטענת המשיג הזה שום יסוד, שהרי נדחק טובא לחלק בין יבשה שיש דיורים בקביעות לבין הים שאין שם דיורים בקביעות (וע' לעיל מ"ש בזה), ולא השגיח כלל לדברי "המושג" (הגרי"ח דינקלוס) שביאר באר היטב דמאחר דלשיטת הכוזרי והרו"ח גבול היום תלוי ביי"ח שעות, א"כ יוצא שאין לשנות את הגבול הזה בשום מקום בעולם, ואין שום נ"מ באיזה מקום הקו כלה, כי כן גזר הקב"ה בעולמו שיתחלק כן הימים בעולמו, וחק הוא אצלו שלא יעבור בו, ואין לך רשות להרהר עליה, וא"א להסיג גבול הזה אפילו כחוט השערה בכל מקום שהוא עכ"ד, וע"כ ברור ופשוט שאין מקום כלל לומר ד"הסברא נותנת" לחלק לפי הדיורים, שהרי אין קביעות הגבול תלוי בשום סברא אלא בגזירת המלך ב"ה וכמש"נ, וז"ב.

מ

והנה כל הנ"ל כתבנו רק בשיטת הכוזרי והבעה"מ וכל סייעתם, אכן באמת

עומדים, היש בעולם התול או שגעון כזה עכ"ל, מאחר שכבר נתאמתו דברי בעל הכוזרי שהישוב מקיף את כל העולם כולו ואין להמלט ממקום משתתף תהיה תחלתו מזדחו ואחרית מערכו, מפני שכל מקום מסביב אמצע הארץ מזרח ומערב יחד עכ"ל, שוב אין טענה זו על בעל הכוזרי ובעה"מ כי אם טענה על אופן בריאת העולם ותכנית יצירתו, כי כן גזר הקב"ה בעולמו שיתחלקו הימים באמצע הישוב חק הוא ולא יעבור, ובוה וכיוצא בו אמר יתבדך חקה חקקתי וגזרה גזרתי ואין לך רשות להרהר עליה, ואין אחר בעולם שהוא יכול להסיג גבול הזה אפילו כחוט השערה בכל מקום שהוא כו'. וסיים שם וז"ל ומי שמורה הלכה להקדים היום בארץ צין עד-סוף ארץ סיביר על יום ירושלים, הרי הוא מורה הלכה כדעת בעל העבור ובעל יסו"ע, וכשחוזר ומורה הלכה בארץ יפאן לאחר שעותיהם על שעות ארץ ישראל, עביד דלא כמר ודלא כמר עכ"ל.

איברא דאיתי הערות על הקונטרס הנ"ל בס' שיטות קו התאריך כו' עמ' תי"ד, שהשיב וז"ל אמנם הסברא נותנת שיש חילוק גדול בין אם הקו הוא על יבשה שרצופה לעיקר יבשה, שנמצאים שם אנשים בקביעות בשני צדי הקו ואפילו על הקו עצמו, ובין אם הקו הוא בין יבשה לים או

הם יושבי ירושלים וכל ארץ ישראל עכ"ד. ויעוין עוד בס' "דברי שאול" (מבעהמח"ס שו"ת שואל ומשיב) מהדורא תנינא פ' וישלח בפסוק "ריחן את פני העיר" (מ"ט:) שכתב דירושלים היא אמצעית העולם שנקרא טבור הארץ עכ"ל.

והנה שוב הראני הגרש"מ כ"ץ שליט"א מ"ש בפרקי דרבי אליעזר בזה, שהרי איתא שם בפ' ל"ה בסו"ד וז"ל לפיכך נקראת אבן השתיה שמשם הוא טבור הארץ ומשם נמתח כל הארץ וכו' עכ"ל.

לס' הכוזרי (מאמר שני אות י"ט [י"ט:]), והיא בירושלים בנקודה האמצעית של אבן השתיה הנקראת צינן וגם טבור עלמא וכדאיתא בתקוני זוהר י"ח (ל"ז:), והיא אחת משבעים שמות שיש לירושלים וכמ"ש בס' "אוצר אמרי אבות", ערך שבעים. וע"ע באוצר נחמד הנ"ל (ד"ה ובוה) שכתב דמכואר מן הכתוב ומדברי חז"ל שארץ ישראל בטבור הארץ וירושלים באמצע הישוב באורך וברוחב ויעו"ש.

וכן כתב הרו"ח ב"ה כ: דיושבי טבור הארץ

הנ"ל, דואים זיבשה ל הים ימ בין

כדעת בעה"מ או צ' ו' ישר זריליא ו' כיום ולישיב שצריך לשכות ראשון

נקודה ז' פ"ד מפורש א שם ול י"ח הפרש אמצע נן בעל שיהיה עתה שכינו וול אנו

מאיסורי נים אות

יחזקאל ות ארץ למ כמו נחמד"

תאריך

סימן א'

ישראל

כו

זו, (נכ*) וכן הוא שיטת הגר"ש אלישיב שליט"א מעיקר הדין.⁽²²⁾

ששי לפי חשבון אוה"ע הדרים שם. (וע' לקמן באות ט"ו מה שכתבנו עוד בזה.)

והיוצא לכאור' לדינא לפי שיטה זו, דמאחר דקו התאריך של אומות העולם הוא קמ"ה (145) מעלות למזרחו של ירושלים, נמצא דכל המקומות שבין קמ"ה מעלות לק"פ (180) מעלות, וכגון כל איי הוואי וחלק גדול מאלסקא, מחזיקים חשבון הימים בטעות, שהרי ע"פ שיטה זו היום מוקדם שם כירושלים ולא היה להם לשנות יומם, ולכן צריך לשמור שבתם ביום

והנה מצינו עוד דעות בענין קביעת מקום קו התאריך, שהרי יש שיטה דס"ל שהיא קי"ג מעלות וחצי (113 1/2) למזרחו של ירושלים, והוא ע"פ דעת הראב"ח (ר' אברהם בר חייא הנשיא בס' "העבור") והיסוד עולם⁽²³⁾ שס"ל שהוא קו ישר⁽²⁴⁾ שבע שעות ותרי"ב חלקים (קי"ג מעלות ומחצה) ממזרח ירושלים, דהיינו שש שעות

ועפ"י הנוסע מערכה להוואי שמתווסף לו יום אחד, א"כ יש לו להקדים לנהוג שבת יום אחד קודם (כלומר ביום ו' שבמקומם עפ"י קו התאריך הבינלאומי). ולחומרא לנהוג במלאכות דאורייתא ביום למחרת, עכ"ל.

והנה שאלתי את הגר"ש אלישיב שליט"א (בשנת תשנ"ו) איך יש להתנהג לענין שבת במדינת אוסטריליא (מעלבארן וסידני). והשיב דבין ביפאן ובין באוסטריליא עדיף טפי שלא לנסוע לשם, אבל אם צריך לכך, יום שבת שלהם הוא העיקר וכיום ראשון רשם צריך להחמיר באיסורי דאורייתא, דרוב חכמי ישראל ס"ל דהעיקר הוא כשבת שלהם, עכת"ד.

⁽²²⁾ אולם לדעת החזו"א בקונטרסו י"ח שעות (במכתב א') שניהם ס"ל כשיטת הכוזרי והרז"ה.

ויעוין עוד בס' "קובץ אגרות" להחזו"א ח"ג סי' קפ"ז (עמ' קצ"א) שכתב וז"ל ואחרי כל הפקפוקים בלשון הראשונים של אלה המקיימים י"ב שעות, הם מוכרחים להודות שהיסוד לא הקשה שום קושיא על הרז"ה בהנחתו של י"ח שעות וכו' עכ"ל.

⁽²³⁾ ויעוין בס' אגן הסהר עמ' תי"ז, והובאו דבריו בס' שיטות קו התאריך וכו' עמ' תק"כ, שכתב וז"ל ולדעת כולם י"ל שקו התאריך הוא קו ישר, ולהרז"ה והכוזרי הוא חותך היבשה והים, ולהראב"ח והיסוד עולם ההתחלה הוא כתחילת הישוב המזרחי הקיצוני. וגם לרבריהם י"ל שמושכן קו ישר מצפון לדרום וחותכין הים עכ"ל.

^(נכ*) שכן אמר לי הגר"ג בעס שליט"א ששאל להגר"ז גוסטמאן וצ"ל (בשנת תשי"ג) בענין קו התאריך, והשיב דהמנהג הוא דלא כהחזו"א ומונים ק"פ מעלות מירושלים, ובהוואי צריך לשמור שבת ביום ששי רשם בין לקולא ובין לחומרא ואין צריך להחמיר כהחזו"א ביום המקובל שם שהוא שבת עכת"ד.

⁽²³⁾ דכך אמר לי הגר"ג בעס ששאל את הגר"ש אלישיב שליט"א (בשנת תשנ"א) בענין זה והשיב דהעיקר לדינא הוא לחשב ק"פ מעלות מירושלים ודלא כשיטת החזו"א, אבל יש להחמיר באיסורי דאורייתא ביום המחרת כהחזו"א עכת"ד.

וכן ראיתי מכתב מהגר"י אפרתי שליט"א בשם הגר"ש אלישיב שליט"א אודות הקו התאריך וז"ל דודאי ידוע שרוב גדולי ירושלים סברו לקבוע קו התאריך ק"פ מעלות מאר"י, וכן יש לנהוג. אמנם במלאכות דאורייתא יש להחמיר ולחוש לדעת מרן החזו"א וצ"ל שהגבול הוא צ' מעלות מזרחה לירושלים עכ"ל.

וכ"כ הגר"י אפרתי במכתב להגר"ג בעס (בשנת תשנ"ב) בשם הגר"ש אלישיב שליט"א וז"ל רעת מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, דמעיקר הדין נוהגים כהוראת חכמי ירושלים, וקו התאריך הוא 180 מעלות מירושלים. לפיכך הנוסע ליפן יקדים שבתו לירושלים, ויחמיר ביום א'-שהוא יום שבת קודש להכרעת מרן בעל החזו"א, שלדעתו קו התאריך 90 מעלות מירושלים (מזרחה)- במלאכות דאורייתא.

הוא קו י' לענין קום, (י) הגר"ש שעות ודע לי כשיטה

למזרח : שעות ב שעות ו"א פסק מקדמת זרת ע"פ ה כ"א.

ו רכריו ון, דף שיטת שעה או החשבון למזרח מ, ואך מתאמת שמשם ! בס' קו ג"ה אות תרס"ב.

מלובלין) כרו בס' הם בס' נ בשו"ת :

נדך כ"ב ט' מחר "ל רי"ב ז למערב ז לשונו א עליו "ש.

החלק ע"פ הרמב"ם ל משג ספר דין פ"א

מועדים ראש השנה סימן י"ד וזמנים כא

סימן י"ד

קביעות הלוח בזמנינו וזמן שבת וי"ט

ועכשיו נתבונן בלשונות הרמב"ם בענין זה, ונראה שהדברים מכוונים, והיינו בפ"ה דקידוש החודש מביא דכשאינן סנהדרין קובעין בחשבון שאנו מחשבין היום, והלמ"מ היא שבזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ חשבון ע"ש עמסיים (בה"ג) "ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה מסוף חכמי הגמרא בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע, אבל בימי חכמי המשנה וכן בימי חכמי הגמרא עד ימי אבבי ורבא על קביעת ארץ ישראל היו סומכין" ע"ש, וכוונתו שדייק שצריך בית דין קבוע, שכל ישראל קיבלו סמכותם, והיינו סנהדרין דוקא, או בית דין קבוע דנשיא ובית דינו, שדבריו קבעו כסנהדרין, שהבית דין שלו קבעו לבית ישראל וכמ"ש, ודין סנהדרין היא מפני שבית דין זה העיקר, והוא הדין כל בית דין שבכחם לחייב כל בית ישראל כסנהדרין ואם הם מומחים סגי לקידוש, ותלוי בתושבי ארץ ישראל שמנהגם הקובע וכמו שנבאר להלן.

ונצעתה נראה למתבונן, דהא דתלוי בבית דין הגדול היינו הבית דין שכל ישראל בארץ ישראל כפופין להו, ובזמן הבית היינו הסנהדרין, ולאחר כך הנשיא ובית דינו, ולאחר כך כשלא היה לשום בית דין סמכות כזאת ולא סמוכין בטלה קידוש החודש, והרמב"ם חזר משנתו בסה"מ (קנ"ג) ומפרש שאי אפשר לקידוש החודש אלא על ידי בית דין הגדול, והרמב"ן תמה שאין צריך סנהדרין, שקידשו עד אבבי ורבא, אבל לדברינו בית דין הגדול אינו סנהדרין דוקא, רק בית דין הגדול היינו העליון, שכל הבתי דינים קיבלו סמכותו והם ג"כ סמוכין וכמ"ש.

ובסה"מ מוסיף הרמב"ם קידוש פלא שאם ח"ו יעדרו ישראל מארץ ישראל, ולא יהיה יישוב יהודים בארץ ישראל תיבטל קידוש החודש ולא יועיל חשבון שלנו, וחלילה לא-ל מעשות זאת, כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל ע"ש, ודבריו צ"ע דלמה צריך היום לקיום המועדים יישוב בארץ ישראל דוקא, והלא הלל הזקן תיקן וקבע עד ביאת הגואל, והיאך מפרש הרמב"ם שאם אין היום יישוב דיהודים בארץ ישראל תיבטל הקידוש ומועדים כולם ח"ו (ועיין היטב במועדים וזמנים ח"א סימן י"ט, וח"ב קי"ד בהגה"ה).

ונראה שהלל הזקן חישב וקבע הזמנים דראשי חודשים ומועדים עד ביאת הגואל, אבל קידוש לא מועיל לפני הזמן רק החשבון לבד, ולקידוש היום בארץ ישראל

הרמב"ם בפ"ה דקידוש החודש (ה"ב) פוסק "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, שבזמן שיש סנהדרין קובעין ע"פ הראייה, ובזמן שאין שם סנהדרין קובעים ע"פ החשבון הנה שאנו מחשבין בו היום ואין נוקקין לראיה, אלא עצמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראייה או קודם לו או אחריו ביום", ע"ש, ובה"ב מסיים שבימי חכמי המשנה וכן בימי הגמרא עד ימי אבבי ורבא על קביעת ארץ ישראל היו סומכין ע"ש, וקשה כיון שהקדים דכשאינן סנהדרין מחלמ"מ שקובעין ע"פ חשבון דוקא, היאך מפרש שקבעו ע"פ הראייה עד אבבי ורבא, והא אין אז סנהדרין שבטלה כבר ארבעים שנה לפני החורבן, וא"כ היאך קידשו ע"פ הראייה.

ונראה דאף שלקידוש החודש סגי בג' סמוכין, תלוי בסנהדרין שהם הסמכות העליונה בישראל, ובזמן שיש סנהדרין הם שקידשו והיינו הג' הדיוטות שיעדו לקדש, הם לבד הקובעין ומקדשין בשם סנהדרין, שאי כל ג' סמוכין יקדשו, זה יקדש וזה יעבר, ולא יהיה לישראל מועד אחד, רק-הכל תלוי בסנהדרין כמ"ש וא"ש.

ובביטול הסנהדרין או חורבן בית המקדש, נמסר הסמכות לנשיא שהיה לו בית דין קבוע של ג' מומחין, וכל בית ישראל קיבלו סמכותו, שהיה כמו מלך עליהם, וע"כ רק בית דין שלו לבד קידשו ועיברו, וסמכותם כסנהדרין לכל תושבי הארץ, ושפיר קידשו עוד ועיברו החדשים ושנים, בתפקיד הסנהדרין רק מפני שהם סמכות העליונה שכל ישראל כפופין להו, אבל אין לקידוש צורך בסנהדרין דוקא, וממילא כשהסמכות לבית דין הגדול דנשיא כחם כסנהדרין ממש לקידוש ועיבור.

אמנם הלל הזקן ראה שהמצב מתרופף, וראוי לחוש בכל עת לביטול סמכות הנשיא או ביטול הסמוכין, וע"כ קבע ע"פ חשבון מועדים ושנים עד ביאת הגואל, ורק אצל אבבי ורבא בסוף האמוראי הסמוכין נתפורו, ולא היה לישראל סמכות עליו כנשיא, וע"כ קידשו ע"פ החשבון שמסר להם הלל הזקן, וזהו מחלמ"מ שאם יש סנהדרין או סמוכין בסמכות דימה להם מקדשין ומעברין, אבל כשאין סנהדרין או בית דין גדול דנשיא מקדשין ומעברין ע"פ חשבון, ולפי זה בחידוש סמוכין לא נוכל עוד לקדש החדשים, רק כשנוכה לסנהדרין או לנשיא ישראל שכל חכמי הארץ כפופין לו, יקבעו בית דין שלו הקבוע בג' מומחין, ויקבעו עוד פעם לנו קידוש ועיבור ע"פ ראייה, יהי רצון שתהא במהרה בימינו בקרוב.

76

במקומות המרוחקין למזרח מארץ ישראל שמקדימין השבת ומועדים לארץ ישראל, הלא רק בהזמן סמוך לחג בארץ ישראל חל כבר הקדושה ממש בקידושם, ומ"מ מתפללין בראש השנה דיום טוב מבערב במקומות המרוחקין, שיתקדש גם שם בקידוש ארץ ישראל למפרע מהתחלת היום, ולכן שפיר מתפללין גם שם כבר קודם הקידוש עכ"פ תפלת החג וכ"ו צ"ב ודו"ק היטב בדברינו.

והרמב"ם בשה"מ לאחר שביאר ענין זה מוסף שכאן שורש גדול משרשי האמונה לא ידעוהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה, ודבריו צ"ע טובא מהו העמקות בסוד זה שתלוי בסנהדרין או בני ארץ ישראל, ולמה צריך דעת עמוקה והיאך זהו שורש האמונה. ולפי מה שביארנו א"ש, שיהודי העולם כולם כפופין לקידוש דבני ארץ ישראל, וחשוב לדורות כפי הזמנים דארץ ישראל שהיא העיקר, ולכן המתבונן בהבנה עמוקה יראה בזה עיקר באמונה, שכל בית ישראל גם בגלותם ראו והרגישו שארץ ישראל העיקר, ולכן בני ארץ ישראל קבעו להם המועדים אף שמועטין מאד, וזה מחוק בליבנו האמונה שלא ניתק הקשר בין ישראל לארצם, ומעולם לא הרגישו עצמם בגלותם אלא עראי, והקב"ה יחזיר אותנו ברינה לארצינו ונוכה בקרוב לקדש המועדים, ולבנין בית קדשינו ותפארתינו אמן.

ואגב בעיקר יום השבת ומועדים באוסטרליא וניו-זילנד, יש לי ספיקות והרהורי דברים, ואם כי אין להעלות על הדעת, לקבוע הלכות בספרות לבר, הלא המנהג שם לשמור שבת ביום השביעי שם, דבר זה צ"ע טובא וכמו שנבאר, ובדברינו אולי נמצא בע"ה סמך להמנהג, ולכן אעתיק פה הדברים אף שלמעין נראה שאינם מוכרחים כדי צורך.

→ **והנה** דעת הרנ"ה בר"ה (כ:): שאם בארץ ישראל המולד אחרי חצות השבת כבר התחיל בקצה סין, שהיום מתחיל שש שעות קודם ארץ ישראל, ואם המולד לפני חצות, או גם בסין שהיום מתחיל אינו עוד לילה ולכן יכולים לקדש ע"ש, ולדידה ע"כ היום מתחיל תמיד לשבת מסין, דהיינו שש שעות מארץ ישראל והלאה, והראשונים שיבחו סברתו, וא"כ לפי התורה התאריך לשנות היום הוא בסוף היבשה בסין, ודלא כחשבון אומות העולם שקבעו מיד אחרי ניו-זילנד. ולפי זה הורה רבינו החזון איש זצ"ל הלכה למעשה שביסן השבת ביום א' וכן בניו-זילנד, ורק באוסטרליא אף שרובו יותר משש שעות מארץ ישראל, כיון שמקצתו תוך שש שעות אין חולקין יבשה, ועל כן מקדימין אף שיותר משש שעות באוסטרליא כולה, אף במקומות שיותר משש שעות.

לחייב כולם צריך בית דין הגדול שאין לנו וע"כ לאחר שיש לנו הישוב, הקידוש היום מתקיים כשכל בית ישראל בארץ ישראל שומרים יום זה לר"ח או מועד, ואנשי ארץ ישראל מקדשין היום המועדים בשמירת היום, ואם ח"ו אין יישוב בארץ ישראל אין קידוש, רק חישוב גרידא ותיבטל ח"ו כל המועדים.

אמנם תיקשי בקדוש לא מועיל אלא ביום, ולמה בלילה כבר שומרים בכל העולם ר"ה אף שאין עוד קידוש, ומיהו מתפלה אין ראייה שגם כשקידשו ע"פ ראייה כיון שרוב שנים אלול לא מעובר, התפללו מעריב דיום טוב מיר בליל שלשים כמנהגינו, אבל תמוה שבארצות המזרח כמו באוסטרליא וכדומה מקדימין עד כשבע שעות, וכשאר עדיין עמוד השחר בארץ ישראל כבר תוקעין שם תקיעות, וקשה הא לא חל עוד קדוש היום שבני ארץ ישראל צריכים לקדש גם בזמנינו וכמ"ש והיינו ביום דוקא וצ"ע לכאורה.

אמנם לע"ד נראה לפרש הדברים ע"פ שיטה מחודשת להרמב"ם פ"ב דקידוש החודש (ה"ט) שאם עדים דאו הלבנה ביום כ"ט בעוד יום, מקדשין או שלמחר ר"ח ע"ש (ובפ"ג ה"י) וכן בפיהמ"ש רפ"ג ע"ש, וכיון שאפילו בקידוש ע"פ ראייה מועיל סמוך להתחלת הערב, הוא הדין ע"פ חשבון במולד האמצעי דידן, ושפיר חל הקדושה מיד בליל ר"ה, שבעוד יום בקבלת קדושת היום נתקדשה למחר שזהו ראש השנה, וזהו גדר הקדושה אצלינו שמתקדש שלמחרת ד"ה וכמ"ש.

ולפי זה תיקשי לן טובא למה בערבית דראש חודש אם שכח יעלה ויבוא אינו חוזר שאין מקדשין החודש בלילה, הלא נתקדשה בלילה בתפלת ערבית ביעלה ויבוא מבעוד יום כמ"ש, וגם בכלל תמוה לומר שאין בזמנינו קדושת ר"ח עד למחר שבית דין מקדשין (אולי ד"ה מקבלין כבר עם סוף היום ולא בר"ח וא"ש). ונראה דמאחר שזמן קידוש למחר ביום ואפשר לקדשו אז, ואדרבה זהו עיקר הזמן, אף לדידן שמקדשין לפנות ערב, דומה לדין הזכרה בברכת המזון שאינו חוזר כיון דאי בעי לא אכיל פת, וכאן נמי כיון שאפשר לעיקר קדושת ר"ח לחול רק למחר, אף לדידן שמקדשין כבר לפנות ערב וקדוש מבערב, אין ההזכרה בערב חיוב כ"כ לחזור עלה, אבל הקדושה חל אצלינו כבר מבערב (ועיין אור שמח פרק י' דתפלה הלכה י"א וצ"ב). **ומעכשיו** נתבאר לן גדר מצות קידוש החודש בזמן הזה, שהלל הזקן קבע וחישב עד אחרית הימים אבל הקידוש גופא כשארין סנהדרין או בית דין הגדול מתקיים בבני ארץ ישראל, ששומרים המועדים בזמנם, וכבר בערב לפני קדושת היום, מקדשין למחר בקבלת קדושת היום, ולפי זה

מועדים

ראש השנה סימן י"ד

וזמנים

כג

ושורש סברתו שאין חולקין יבשה (בשם הספר יסוד עולם) ולכן באוסטרליא אף ביותר משש שעות מארץ ישראל מקדימין צ"ע טובא, שאם דין תורה תלוי בשש שעות למה לא נחלק לומר שעד כאן שבת ומאז הלאה חול, וכן מצינו לענין זמן לילה שיש מקום שמתחלק, ושם אין לילה כלל, והיאך על סמך סברא כזאת נימא שכולם מקדימין. וביותר צ"ע טובא שאם באמת יש סברא כזאת שאין חולקין יבשה, נימא אדרבה שבאוסטרליא כיון שרובו חוץ לשש שעות נימא בכלול שמאחרין ליום א', ולמה נימא שמקדימין דוקא, וכן בסוגיא תלוי בשש שעות משמע שלא מקדימין כלל בשם מקום וכ"ז צ"ע טובא.

(ושמעתי ג"כ על מרן הגרי"ז דבריסק וצ"ל בדרכו לארץ ישראל, עורר לגולים דרך סיביר, שיש שאלה בזמן השבת כשיגיע יותר משש שעות מארץ ישראל, והיינו אפילו ביבשה, וכנראה לא סמך להקל על הסברא שאין חולקין יבשה, וכן שמעתי על הגאון רבי אהרן קוטלער וצ"ל שחשש כהנ"ל).

והנה אמינא בזה סברא חדתא, ואין בידי לקבוע בה מסמרים, אף שיש לדברינו סמך מלשון הרו"ה והיינו שמסברא מחלקין כדור הארץ באופן שארץ ישראל מרכז העולם, והיום מתחיל י"ב שעות קודם, ונגמר י"ב שעות לאחר כך, רק לרו"ה וראשונים קבלה שאינו תלוי בכל כדור הארץ, רק במקומות יישוב שרוב העולם נמצאים שם, שפיר ארץ ישראל במרכז שם, ולכן שש שעות מורחה מהארץ היום

התחיל, וכל זה בחלק עליון דעולם שמול ארץ ישראל, אבל בחלק התחתון שאינו מול היישוב כלל, לא קבלנו היאך לקבוע התחלת היום, וע"כ אנו צריכים לקבוע נקודה שם, מקום שהיום מתחיל וגומר, ואפשר דשם שבלאו הכי אין עיקר היישוב יש לומר שתלינו כפי י"ב שעות דארץ ישראל, לומר דיהיה מרכז הכדור ולא כהיישוב, דלמטה אין עיקרה ליישוב וכמ"ש, וא"כ ביפאן פיליפינס פורמזה וכו' ראוי לאחר, אבל באוסטרליא וניו-זילנד בחלק התחתון, ושפיר מקדימין, וכן בחלק העולם העליון כשאין הפסק כמו בסיביר אפשר דמקדימין וכמנהג היום תלוי ברוב.

(ואף שהשמש מאיר בכדור הארץ בבת אחת למעלה ולמטה בשוה, והיאך נימא שלמעלה תלוי בשש שעות וביותר מאחרין ולמטה תלוי בי"ב שעות (ל"ק כ"כ שגם לחו"א וצ"ל השמש שוקע בשוה ביפאן ואוסטרליא, וכאן מקדימין ושם מאחרין), נראה שעיקר הקושיא ל"ק כלל, שלמטה באיים שאינם מול עיקר היישוב לא קבלנו מהו הומו, רק בע"כ צריכים למצוא נקודה להתחיל, וכשאין קבלה עדיף לחלק כדור הארץ כולו ממש ולא בהיישוב. והלכה זאת לא נתבררה בהוכחות, וכפופים אנו לקבלת הראשונים, ונראה שאין להוסיף על מה שקבלנו, וכדאי למצוא סמך ע"פ הלכה למה שנהגו, ואולי יש בדברינו סמך ליישב בעוה"ש"ת המנהג באוסטרליא וניו-זילנד שלא מחללים שם שבת ומועדים גם לפי הרו"ה, שהראשונים שיבחו סברתו וכמבואר בחו"א, ולכן אף שאין לסברא זאת כדי יסוד להכריע וכמבואר להעמיין, העתקנו הדברים שיש בזה אולי כדי ליישב וכמ"ש.

סימן ט"ו

ראש השנה לא חל בימים אד"ו

בשלישי קובעין ברביעי דוחין בחמישי קובעין בששי דוחין בשבת קובעין באחד בשבת דוחין בשני קובעין ע"ש. הרי שהרמב"ם מפרש טעם חדש להא דלא קובעין באד"ו ראש השנה, שדוחין כדי להשוות המולד האמצעי שעליה אנו סומכין, למולד האמיתי שסומכין עלה כשמקדשין ע"פ הראייה, וכבר תמה הראב"ד שהדבר הפלא ופלא שהרמב"ם מפרש טעם מדידיה נגד הגמרא שמפרש הטעם משום ירקיא ומתיא.

ולע"ד נראה לבאר שיטת הרמב"ם בפשיטות, שבזמן המקדש כשקידשו ע"פ ראייה, וביום הקידוש הביאו קרבן ר"ח, אם ראו בימי אד"ו לא דחו משום ירקיא ומתיא, שעיקרו לבניי בכל דוקא וכמבואר בסוגיא התם, רק אם עדים ראו החדש גם בימי אד"ו, קידשו או עיברו כפי הראייה, אבל לאחר החורבן שיישוב גדול בבבל, ולא היה צורך לקדש

בראש השנה (כ.) כי אתא עולא אמר עברה לאלול, אמר עולא ידעין חברין בבלאי מאי טיבותא עבדינו בהדיהו, ומאי טיבותא עולא אמר משום ירקא, רבי אבא בר חנינא אמר משום מתיא ע"ש, ומבואר דלא אד"ו ראש היינו מפני ירקיא ומתיא, ותמה בטו"א למה לא מביא הטעם שיום ערבה מיקלע בשבת ולכן דחינו למחר, וכאן מביא טעם ירקיא ומתיא לבד דוקא.

ונקדים בזה דברי הרמב"ם בפ"ז דקידוש החדש (ה"ז) שמביא למה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו, לפי שהחשבון הזה הוא לקיבוץ הירח והשמש בהלכה האמצעי לא במקום האמיתי כמו שהרענן, לפיכך עשו יום קביעה ויום דחייה כדי לפגוע ביום קיבוץ האמיתי, כיצד

חג שבועות

מועדים חג השבועות סימן רלה וזמנים קצט

קצת תפוחים מתוכם ולברך בורא פרי העץ דהה ברכה לבטלה, וא"כ ה"ה בגבינה אם יקח מעט גבינה לברך עלה שהכל, ה"ה ברכה לבטלה כיון שהוא טפל לעוגה. ונראה שאם יש שכבה של בצק דקה מאד למטה, וכל הכוונה בקמח רק להחזיק הגבינה, דמברכין שהכל ולא מברכים על השכבה דקה, אבל בעוגת גבינה עם הרבה גבינה, שיש קמח סביב למעלה ולמטה ונקראת „עוגת גבינה“, דאין הכוונה בקמח להחזיק לבד, רק גם לאכילת עוגה, בזה אף שעיקרו ורובו גבינה, אינו מברך אלא בורא מיני מזונות לבד, ואם לוקח מעט גבינה כדי לברך עלה שהכל הוה ברכה לבטלה, החושש לדעת החיי אדם יקח מעט סוכר או דבר אחר שברכתו שהכל, אחר שבירך מזונות, ויברך עלה שהכל ויכוין להוציא הגבינה, דבכהאי גוונא יוצא ידי הכל א.

כוונתו כפי קמח ולאפוקי תפחה, רק לאפוקי התבלין שמערבים בו, אבל הבצק גופא אף שתפחה משערינן כמות שהוא, והמ"ב רק מורה לכתחילה לא להתחשב אפילו עם סוכר חבש אף שמכשיר להאוכל, רק כפי הבצק עכשיו וכמ"ש, ולפי זה לשיעור כוית מדינא תלוי בבצק לבד אבל כפי שיעורו עכשיו.

ועכשיו נבוא לדין עוגת גבינה, דמבואר בש"ע קס"ח (ס"ק ח'), „אבל אותם ריקקים דקים שנותנים מרקחת עליהם הם טפלים לגבי המרקחת וברכת המרקחת פוטרתן“ ומבואר בבה"ל ד"ס רי"ב דאפילו הרוב גבינה ומיעוט מזונות מברך בורא מיני מזונות, ודלא כחיי אדם דס"ל דהיכא דמינכר ומובדל כל מין בפני עצמו מברך על כל מין ומין ולא אולינן בתר רובא ולא בתר ה' מיני דגן ע"ש, ובמ"ב קס"ח (ס"ק מ"ג) כתב, „ואין להחמיר וליקח

סימן רלו

חלות חג השבועות בזמן הזה בר' סיון

לספירה, ויצטרך לחגוג את שבועות ביום ז' או ח' סיון, ומציע הוא לרבני ישראל להורות כן למעשה, ולדעתו שבועות לא תלוי ביום החודש בסיון אלא בספירת חמשים יום של כל אחד ואחד, וזהו שאלה מצויה מאד היום, ואם באמת ההלכה כן, הלא ערוביאי בזמן חג השבועות ותורה אחרת לשני בני אדם במדינה אחת.

ותמה אני היאך אפשר לומר כן, דפשוט הדבר שקדושת חג השבועות חל על האדם כפי המקום שנמצא ביום חמשים לספירה, וכמו שאם נוסע אדם במצאי שבת למקום שבו עדיין שבת וחנה שם דחייב לשמור את השבת, כך גם כאן לגבי יום טוב דשבועות פשוט הוא ולית ספיקא דנקבע ההג לפי המקום שנמצא, וכיון שבמקום שנמצא עתה הוי חמשים לספירה הוא חג השבועות, ע"כ גם הוא חייב לשמור החג בר' סיון, וגם לגבי ספירת העומר מסתבר שאם בא לאמריקא וסופרים שם מה שספר כבר, שחייב

שהכל על הסוכר וששהה מעט עד שתיית התה, והא יכול בפשטות לקחת חתיכת סוכר לברך שהכל וישתה יחד עם קצת תה, שבוה יוצא בלי פקפוק (ועיין ברמ"א רי"ב ס"ק ב' שאם אוכל הטפל תחלה מברך עלה שהכל, אבל בביאור הגר"א שם פליג עליה).

ולמעשה נראה שמברך ומכניס הסוכר לפיו עם תה כמ"ש, וזהו המנהג, ולנתהגין ליהודי ליטול הידים לדבר שטיבולו במשקה, יהוהו שלא להכניס הסוכר לתה ורק אח"כ לאוכלו, שאז הוי טיבולו במשקה וצריך נטילת ידים דו"ק היטב בכל זה.

חג השבועות זמנו בתום ספירת חמשים יום מפסח, ובזמן הזה שחדש ניסן תמיד מלא וחדש אייר תמיד חסר, יחול חג השבועות לעולם בר' סיון, דדבר חדש ופלא מצאתי, הוראה בספר „קובץ יגדיל תורה“ מחסידי חב"ד, שגם בזה"ז אפשר ששבועות יחול ביום ה' סיון או בו' וחי, היינו באדם שנוסע בימי הספירה דרך קו התאריך, כגון היצא מאוסטרליא ביום עשרים לספירה ונוסע באירון לאמריקא, וכשמגיע למחרת בערב לאמריקא, הלא סופרים שם עשרים יום, והוא שכבר ספר אתמול עשרים אצלו זהו יום כ"א לספירה, וכן יום החמשים לספירה אצלו הוא יום אחד קודם, א"כ יצטרך לחגוג את חג השבועות יום אחד קודם שהוא ה' בסיון, וכן להיפך הנוסע מאמריקא לאוסטרליא בכ' לספירה וכשמגיע לאוסטרליא סופרים שם כ"ב, ואצלו הוא רק יום כ"א, ולכן בחמשים לספירה שבאוסטרליא יהיה חג השבועות, אצלו יהיה רק מ"ח יום

(א וראיתי בספר שכתב מנהגי הקדוש בעל החפץ חיים זצ"ל, דכשתהה תה עם סוכר נהג להקדים ולברך שהכל על הסוכר ולא על התה, מפני שטעמו מר ואין זה כבוד הברכה, רק נוהר לאכול הסוכר ולהפסיק מעט לאחר אכילת הסוכר לפני שתיית התה, שאם היה שותה מיד הוי הסוכר טפל ואולי לא צריך לברך כלל.

ואני תמה, שבסוכר כבר פקפק בעצמו בבה"ל סימן רי"ב לענין הברכה, כיון שקני סוכר עומדים לבישול דינם כפירי, ובפרט בסוכר שנעשה מבוריקעס, ומברכין שהכל רק מספק ע"ש, א"כ למה לן ליכנס לספק ברכה ולצאת רק בדיעבד בברכת

שכן באוירון, הואיל ושם יש קדושת שבת, עלול ליכשל באיסור סקילה אם מעשן או כותב שמה וזהו חידוש פלא. ונראה שמודדין קו שיה מקצות היבשה והיינו לערך בעיר ברסבין הכי קיצוני לצד ים, הנוסע ממלבורן או סידני עד הקו שמה בים, נתחייב באיסורי שבת משם, וכמו לענין קדושת הארץ דמודדין קו שיה מטורי אמנון עד נחל מצרים ומה שבתוך הקו הוא ארץ ישראל, כך באוסטרליא נראה שמודדין מקצה אוסטרליא בים, והיינו לערך בעיר ברסבין, קו ישר מצפון לדרום, ומה שלפנים מהקו היו שבת ביום השבת, ומה שמתוך לזה הוא ביום ראשון, ובים מול ברסבין גופא נראה שתלוי כפי הרואה שיכול לראות דינו כיבשה.

ובמק"א הבאתי מגדול אחד בתימן דס"ל כשיטת החזו"א זצ"ל, ויסוד טעמו שארץ ישראל מרכז העולם ביבשה דוקא, ולכן עומדת בל"ב מעלות, וזהו באמצע, שמס"ד מעלות והלאה אין יישוב יהודי, שאין יום ולילה, ולמורת שש שעות, ולשיטת הרז"ה שהתחלת השבת שש שעות והיינו מסין א"כ ארץ ישראל באמצע וכמ"ש, (ועיין בח"י סימן י"ד שהעלינו סברא שבאוסטרליא, גם בלי סברת החזו"א שאין חולקין יבשה, גם הרז"ה מודה בחלק תחתון של העולם דשאני ולא תלוי בשש שעות וצ"ב א).

כיון שאינו מקום יישוב לא מחשבינו בזה לזמן השבת, ע"כ עיקר דבריו.

ובעיקר דבריו בפירוש דברי הקדוש הארז"ל לא מצאתי לו חבר בפוסקים, ואעפ"כ הבאתי דבריו כדרך חדש בביאור הענין, ובמק"א הבאתי שאני תמה על החזו"א זצ"ל שאין מחלקין יבשה, שהרי לענין יום ולילה מחלקין יבשה, שיש מקומות שאין לילה בכלל ובשאר מקומות יש לילה אלמא דמחלקין יבשה, וא"כ גם לענין שבת הלא אפשר לחלק יבשה, אבל לפי הג"ל הזמן בכל מקום הוא כשמונה שעות וא"ש, (ושיעור שמונה שעות אינו כדוייק שבקטע באוסטרליא יש קצת יותר ולא דק).

עוד נמצא לפי דרכו, שליהודים הגרים באירופא מתנוצץ כבר קדושת שבת ביום ששי בשעה שמונה בבוקר, וכן באמריקא סמוך לחצות ליל ששי, הואיל ויש מקומות בעולם שבשעה זו הוא כבר שבת א"כ מתנוצץ כבר מקדושת השבת, ויהא אפשר או לטבול ולא יתא חיבוט הקבר, וד"ו צ"ב, וכן לגבי מוצאי שבת דמתנוצץ קדושת השבת עד בוקר יום ראשון, מפני שליהודים בסאן פרנציסקו עדיין הוא שבת, ואפשר שיהא אפשר בארץ ישראל לאכול סעודת מלה מלכה עד אז מהאי טעמא, כיון שיש עדיין שבת בעולם, והדברים אינם ברורים ולא מוכרחים, דכבר ביארנו במק"א שהמושג זמן הוא רק בריאה בעולם הזה לגבי הדינים שלנו, אבל לגבי ענינים אחרים לא מהלקין ענין הזמן ממקום למקום.

אמנם לענין שבת באוסטרליא ויפאן הבאנו שיטה זו, אף שאין שום יסוד לדרכו בפוסקים ומקובלים וכמ"ש לעיל, הבאנו גם דבריו לשלימות הענין, וגדולי זמנינו נתלבטו בענין זה ולא הכריעו (עיין היטב במה שכתבנו בח"י סימן י"ד).

לספור עוד פעם, שחיובי התורה שלו הם כפי המקום שנמצא בו עתה, ומ"מ לענין ברכה ראוי שלא יברך ויספור בלי ברכה, וכן להיפך אם מגיע לאוסטרליא אף שבספירתו הוא לא החסיר אף יום, אבל כיון ששם כבר הוא יום הבא, הפסיד בכך וסופר בלי ברכה, אבל חג השבועות דאי נקבע כפי ספירת המקום שנמצא, ולא אמדינן שיש שני זמנים לחג השבועות במקום אחד כל אחד לפי ספירתו וז"ב.

ולכן הנוסע דרך קו התאריך ממקום למקום, שומר את חג השבועות כפי המקום שנמצא בלי פקפוק, ולענין ספירה אם כבר ספר היום וצריך קצת לחזור ולספור, יש לחשוש לגבי הברכה ויספור בלא ברכה, אבל אחר כך כשמגיע לספירה שלא ספר עוד, נראה שסופר בברכה, החושש לברכה יכול לבקש מאחר שיוציאנו בברכתו, אבל לענין חג השבועות נראה שהדין ברור כמו שכתבנו.

ובעיקר הדין מסופק אני טובא, שלדעת החזו"א זצ"ל לאחר תשעים מעלות היום משתנה, וראוי באוסטרליא לשמור שבת ביום ראשון, רק מאחר שמקצתו תוך תשעים מעלות אין חולקין יבשה, ולכן כל אוסטרליא כשבת דילן וכמנהגם, ולפי זה בהים אצל מלבורן וסידני דלא שייך סברא הג"ל, שבת באמת ביום ראשון, ואם כן כשנוסע שם ביום ראשון בספינה או לשוט בים מעט וכל

דבר פלא שמעתי ממקובל אחד ה"ה הרב יוסף שפירא זצ"ל, שחידש דבר נפלא בענין זמן השבת באוסטרליא ניו זילנד ויפאן, דמפורש בכתבי הארז"ל בספר הכוונות שבערב שבת בשעה ה' מתנוצץ כבר קדושת שבת, ומי שנקבר אז אינו רואה חיבוט הקבר, וכן אפשר כבר לטבול לקבל קדושת שבת, וסמך לדבר דכתיב יום הששי עם ה' דמשמע דמשעה ה' כבר שבת וכמ"ש.

ופירש חכם הג"ל דבר זה ע"פ דברי החזו"א זצ"ל, שבאוסטרליא מקדימין שבת כמנהגם היום מפני שאין חולקין יבשה, ומאחר שמקצתו תוך שש שעות ע"כ גוררין הכל בתר זה, ולפי"ו יש לומר דהואיל ובאוסטרליא במלבורן וסידני מקבלים את השבת כשמונה שעות לפני הזמן בארץ ישראל, לכן מתנוצץ כבר בעולם קדושת שבת משעה זו, וז"ש הארז"ל שאפשר לטבול ולקבל שבת בארץ ישראל מתחילת שעה חמישית, וכן הנקבר אינו רואה חיבוט הקבר וכמ"ש.

מיהו לפי דרכו לא אמרינו כדברי החזו"א זצ"ל, שדוקא באוסטרליא מקדימין משום שאין חולקין יבשה וביפאן שקרוב יותר לארץ ישראל מאחרין, אלא הזמן בכל מקום הוא כשמונה שעות מארץ ישראל וכמרומו בקרא, ומה שפירש הרז"ה הסוגיא דפ"ק דר"ה שתלוי ביושבי סין דהיינו שש שעות, היינו מפני שלא מחשבינו לקידוש החודש אלא כפי תושבי יבשת העולם, וסופו במורת מול ארץ ישראל הוא בסין, והאיים כמו אוסטרליא יפאן וניו זילנד לא מחשבינו בהו בקידוש החודש, אבל לזמן שבת תלוי בשמונה שעות, ובאוסטרליא ויפאן מקדימין כמנהגם, אבל בניו זילנד לאחר שמונה שעות ראוי לשנות ולאחר, ואף שבסיביר יש גם כן קטע קטן עוד יותר משמונה שעות, מ"מ

אבני הרכות מלאכת שו"ת סימן פח קוצר שבת נזר 107

במקוה וטומאת גברא יש לו סכסכא במקוה. האם שריהם של תורה רק שיה שמש חמור. אבל דאורייתא דרבנן תי אפשר לומר סהדרבנן חמור :

→ (ד) **אשר** השגתי על הלחח דק שכתב דאיסור ביה שולדה ביום טוב חל על איסור טריפה כולל שאר דברים המוקלין. והשגתי דשאר דברים המוקלין נאסרו מחילת יום טוב ובשעה שטלדה ביום הטריפה לא חל על שאר דברים. וכמו ששמש עד מפי עד. תירץ על קשיא זו מהגאון ז"ל מטעמכאזוי שאמר דבר חדש דאיסור החלי בזמן האיסור חל בכל רגע. חדש זה לר"ך שומר רחוק להבשירו. וחמך נפסח שחרט קודם זמנו ומחר בהגאון לאחר זמנו וחרכו לאחר זמנו איסור בהגאון תיובתו. דאם איסור שהאיסור חל בכל רגע גם מרכו לאחר זמן יחי' מותר. דלאחר שחרט אין האיסור יכול לחול. אלא אם כן תאמר שבאמת חל מחילת יום טוב על כל יום טוב. אך אחר כך חל גם כן איסור. לענין מה יחול כיון שאינו רק איסור איסור :

עוד לו במלאכת זרה לקמן סימן ק"ז. ובמלאכת כורב בסיון ק"ב :

סימן צ.

להרב ר' אליעזר ג"י.

(א) **ער** מה שכתבתי בס"ק מ"ה דבבבבב קדשים אין איסור רכיבה ביום טוב חל על איסור טריפה בקדשים. ועל זה השיב מעלתו דאף דאין חל מכל מקום מעלה עליו כו' ונפקא מינה לקבצו בין רשעים גמורים. ואם כן על כרחך איסורא איכא. הנה רחש בלחח דק בספק טריפה שולדה ביום טוב הארץ לבוא ששום דמל באיסור כולל ולא משום דמעלה עליו. אך משום דבגמרא לא מצינן אלא בחייבי כריתות אף כשאית חל וקליט איסורא. מכל מקום מהר לקבצו בין רשעים גמורים. אבל לא באיסור דרבנן שאינו חל לא נשאר כלום : בפרט לב"ש. משמע דכ"ש סבירא ליה. דלית ליה אה דלקבצו בין רשעים גמורים דהא לית ליה כולל ומוסף כ"ר שמשון. ומשמע ק"ת דבהא נמי כ"ר שמשון סבירא ליה כיון דחזין דמיקל באיסור חל על איסור כ"ש :

(ב) **מה** שיישב דברי הלחח דק ה"ל שהקשיתי דקל על חמור אינו חל בטלל. ומירץ מעלתו דמשכחת ביה טריפה דרבנן בעגמר הביאה קודם שנעשה טריפה. הנה לא עיין בלחח דק שדחה דברי תלמידיו. ואם איסור שאין דברי לחח דק אלא דרבנן. אם כן דברי תלמידו נכונים בדאורייתא דכ"ר פסקא דמילתא דביאה טריפה :

סימן צא.

ל"ר צבי יהודה ג"י.

א **אשר** הוקשה לך למה שכתבתי בס"ק מ"ז אה ג' מריב"א דליקח ממנו חצי משמט ט כמו בטון עליו. ועל זה הקשית מממניתין דפרס עקרון

(י) **עוד** רצה ליישב לשיטת הפוסקים וכללם רמב"ן על התורה זמים ועגבים אינם חייבים מן התורה. יום מעלתו כ' בביטת מקובלת בבה מליטא מביא דרכה מפרשים ובתוס' הרמב"ן דזמים ועגבים חייבים מן התורה. אך אפילו להסוברים פסורים. היינו שאינם חייבים. אבל מכל מקום אם תרס חל על המשקה שם תרומה. רק שאינו מחייב המשקה בתרומה. דמשקה לא עמרה מלאכתו. ומשנה שלימה שינו שאם תרס שמן על זמים והוא הדין להיפך תרומת תרומה, ולא תני ויחזור ויתרום על השמן דמדאורייתא היה ל"י מן החיוב על הפסוד ור' עקיבא חיגר תרומות אה כ"א בייה ב"ע. ועל כרחך לומר כמו שכתבתי. ואף שר"י כתבו דעל כן לא תקטו נטילת ידים לפירות משום דלא משכחת פירות תרומה דאורייתא ואפילו זמים ועגבים כ"ר אף דלפי מה שכתבתי חל על המשקה שם תרומה. לא קשיא דכיון דקיימא לן משקין מיפקד פקדי לא נטמא המשקה כמשורש פסחים (דף ל"ג :) ברש"י דיוטר המתחיל משקין משקל פקדי. ועיין יו"ט ר"ש פרק ז' בשבת בשם רבינו חס דאין חיוב פיהה אלא בדגן תירוש ויילר דלא כתיב אלא בדגן זמים ועגבים. הנה דק"ר זמים ועגבים פירוש וילר. היינו משום דכפיהה לא בעיק גמר מלאכה על כן נתייב ח"ק. וכיון דכ"ר הוא הרי משכחת חיוב ק"וח בתו"ב על המשקה שבתו. אלא ודאי בכל הפירות פסוד במחבר :

דברי דו"ט"ם הק אברדום.

סימן פמ.

ב"ה אור ליום ג' בשלח תרמו.

כבוד חתן אחותי הרב המאור הגדול וכו' מ"ה יעקב ר"י אהר"ק נאשעלסק :

(א) **הבטחתו** להשיב על הערותיו בספרי אצלי על מה שכתב על מה שכתבתי במלאכת קוצר ס"ק מ"ה דאין איסור משמט בבטלי חיים ביום טוב חל על איסור טריפה בקדשים. ופסקת מעלתו משום דאין שרי איסורים מסוג אחד. וכמו שכתב בספר ברוך טעם בענין אה"י שבת והולאו חייב דהולאו ואכילה שרי סוגי איסורין ולא שייך ב"י אין איסור חל על איסור :

(ב) **ל"א** כן הדבר. אלא משום מיני איסורין מחולקין. רק שם פשוט מחולקין כולא אכילה. אבל מה שזה משום קדשים וזה משום שבת אינו מחלק הפעולות. רק האיסורים. והאוכל נבילה ביום הכיפורים יוכיח. דלר"ש פסור דאין איסור חל על איסור. ומה שכתב בשם ספר בית אהרנס ספר זה אין אה"י. ומה שכתב בשמו קשה הסבנה. מה שחלק ב"ר ששימש משום שהותרה לכון מה צד. וננידון דיון משמטם בקדשים ומשמטם בבטלי חיים פשוטה אחת. המשמש. ואם שיה לשון משמט זה לשון טריפה. או ששימש בשבת נמי זה לשון מלאכה זה לשון טריפה זה פשוט :

(ג) **מה** שכתב על מה שכתבתי דאיסור תשמיש בבטלי חיים קל דאית אלא שבת ועבודה בקדשים דאורייתא. וכמו ר"ש לומר שבת דמשמש בבטלי חיים חמור דאין לו היתר. מה שאין כן איסור קדשים יש לו היתר בשאלה. וכהא דטומאת בשר חמור דאין לו סהרה

ומילא לא שייך לומר ככה"ג הואיל והותרה הוחרה, דמדובר בדינין להו פליטתו למחיצות. ורב הווא פליג וס"ל בדמחיצות גרעות שנעשו ליחיד, אין דין המקום ככרמליית — אפילו מדרבנן, אלא רק כרה"ע עם אי טלטול.

ז. שבת הואיל ונאסרה נאסרה
 וכוהא דפליגי נמי בהוי שנים מעי"ש ונתוספו עליהם, דאליבא דרב הווא אמרינן שהכל נקבע בחחילת השבת, וישאר המקום באיסורו — כמו שהי' בחחילת השבת, ואילו לרי' יצחק ישנתה דין המקום כאמצע השבת. הוא כהא תליא. ראיבא דרי' יצחק שדין המקום הוה ככרמליית, א"כ דינו פליטתו למחיצות, ונתוספו עליהן באמצע השבת, הדי זה כמחיצה שנעשית מאליה באמצע השבת, דשמה מחיצה (כ.), משא"כ לרב הווא, דאפילו מקודם ג"כ דינו כרה"ע [ולא ככרמליית], אלא שהי' נוהג בו אי טלטול, וכעת — באמצע השבת, נשתנה המצב, ואנו רוצים לדנו כרה"ע שיש בו היתר טלטול, וענין זה צריך להיות נקבע בחחילת היום — בזמן כיה"ש.

ח. מהו האוסר במלאכה בשבת
 וענין זה, שבה"ש שיש בו אי טלטול [כגון בנפרץ למקום האסור לו, או ביחיד שעשה מחיצה גרועה בבקעה] הכל נקבע בחחילת השבת, נ"ל הווא בחינת כל דחקן רבנן כעין דאורייתא תקן. דהדין מדאורייתא כך הווא, שחחילת היום הווא האוסר במלאכה בשבת

(5) הואיל ואישרתא לענין צוה"ס שנפסלה ועי' בחשו האלף לך שלמה (חאו"ת סי' קנג), שאם יתקנו את העירוב בעי"ש סמוך לביה"ש, ולא ירגישו הוכרים עד שתשכה, ואז אין אם יקלקלו אח"כ את הווא בשבת, יהיו מותרים לטלטל. כיון שהוחרה הוחרה. וכ"ז עי' כס' אורחות חיים (ספינקא) סי' שסב אות י"ג שהביא מחשו' מנחת יהודה, דכיון ולענין כלאים גם מן הצד הרי מחיצה, ורק לענין שבת לא מהניא, [מן ההכרח צ"ל שהוא רק חומרא מדרבנן, וכמבואר

וביו"ט, וכן מתבאר בדעת מהר"ם שהביא הרא"ש סוף מס' מו"ק (פ"ג סי' צו), שמי שמת אביו ואמו היה קטן באותה שעה, וקודם שעברו למ"ר יום נעשה בן י"ג שנים יום אחד, נראה לי (כ"כ הרי"ר מאיר ז"ל) דחייב להחאבל משנהגיל ז' ושלשים, דאין דחוי אצל מצוות כדאיתא ...

ביבמות בפרק ארבעה אחין, כגון דאיתיה שתי שערות בשבת, אחא ליה זרות ושבת בהדי הדדי, ואע"ג דביה"ש דשבת קטן היה, ולא מייחב אשבת, לא אמרינן הואיל ואיחדי ביה"ש איחדי כולי יומא מאיסורא דהאי שבת, ע"כ. ועי' כתב הרא"ש, ואע"ג שאין משיבין אח הארי לאחר מחוץ, חורה היא וללמד אני צריך, וחופס אני אותה סברא שיש לחלק בין היכא דגברא בר חיובא הווא ויומא קגרים, לקטן, דבשעה שהיה לו להחאבל נפטר מחמת קטנו, פקע מיניה חיוב אבולח לעולם, דמיא להא דאמר בפרק מי שדירה טמא, תניא, גר שנוגדין בין שני פסחים, וכן קטן שהוגדיל בין שני פסחים, חייב לעשות פסח שני, דברי רבי, ר' נתן אומר, כל שזקוק לראשון זקוק לשני, וכל שאין זקוק לראשון, אין זקוק לשני.

במאי קמיפליגי, רבי סבר שני רגל בפני"ו, רי' נתן סבר שני חשלומוין לראשון הווא ... ומה שהביא ראיא מאיחדי שתי שערות בשבת, אינה ראיא, דאין סוף היום חשלומוין לחחילתו, והויל כמו פסח שני אליבא דרבי, כי סוף שבת פגע בחיוב, וחייב לשמור שבת.

דמראורייתא כך הווא גדר הדין, שחחילת היום ולדעת מהר"ם מן ההכרח לומר דפליגי וס"ל

כס' קרן אורה לערוכין דף יא), אי"כ, בניחן החבל בשבת מעי"ג הקנים, ועומד מן הצד, י"ל דדמי לאיתגויהו מחיצות, הואיל והוחרה הוחרה. ועפ"י פשוטו ה"י נראה שברבים אלו צע"ג, דענין הואיל והוחרה הוחרה לא שייך אלא באופן שיש לנו דה"י עם אי טלטול, אבל כשהמחיצות אינן כשורות, [אפי"ו רק יהיה מדרבנן], לא שייך לומר בזה הואיל והוחרה, דומיא דשיטת רב יצחק בשלשה ופח אחד מהם, וכמשנ"ת.

(כלומר, ביה"ש) אוסר בעד כל היום, ולא שקדושת היום של כל רגע ורגע מן השבת אוסרת אותו הרגע במלאכה.

ט. ענין "יומא אריכתא"
 וכן שמעתי ממור"ד הגרי"ד הלוי סאלאוויטשיק, שליט"א, ביאור הלשון "יומא אריכתא" שכתבו הראשונים כשם נרדף למושג "קדושה אחת" שנוכר בגמ', שענינו, שביה"ש של היום הראשון (כשיש שני ימים מקדושים הסמוכים זה לזה) אוסר בעד שני הימים, [ולא רק שביה"ש של החילה היום הראשון אוסר בעד היום הראשון, וביה"ש של החילה היום השני אוסר בעד היום השני], ונמצא לפי"ו שביה"ש של החילה היום השני אינו משמש כאוסר של החילה היום השני, אלא כה"ג. והנה עפ"י הלכה, כל יום בלוח מחחיל ביה"ש, ומסתיים בביה"ש, וכאן — בני ימים מקדושים הסמוכים ול"ו, אם נתפוס להלכה שקדושה אחת הן, יוצא שאין הביה"ש שביניהם משמש כאוסר במלאכה בעד היום השני, ונמצא עפ"י הלכה — כאילו אין שמה ביה"ש, והיינו לישנא דיומא אריכתא, כשיש שני ימים סמוכים ול"ו ואין ביה"ש ביניהם להבדיל בין סוף היום הא לחחילת היום הב', ונראה (עפ"י דין) כאילו הכל המשך של יום אחת.

ז. פרטים בענין קו התאריך
 ועי' כס' פסקי חשוכה (סי' רנב) חשוכה האדומ"ר מגור, נסתפקתי ... במי שמבדיל אתו ית"כ, ואח"כ עין בגמלא פרחא או באוירן] למקום שערות יום, אם עונש כרת כשאכל שם וכו', ונראה, כיון שכבר קיים מש"כ מערב עד ערב חשבתו שבתכם ... א"כ מן הוחרה אינו מחוייב ית"כ.

ובפשוטו לא ניתנו הוכרים הללו להאמר אלא אי"כ נתפוס כהנחת מהר"ם הנ"ל, שתחילת חיום הווא האוסר בשבת, ואצל זה שנסע ממקומו שלו אחר צה"כ דסוף השבת אל מק"א, והגיע לשם באמצע היום דשבת (דשמה), אין אצלו

(שמה), לגבי המקום ההוא השני) תחילת היום לאסור עליו במלאכה מדאורייתא. וכן נפק"מ בזה למי שעומד במזרח אוסטרליא, אשר לפי"ד החוזה"א נמשך אחר מערכה של אותה היבשת, וקו התאריך עובר באמצע אוסטרליא (אשר הוא 90 מעלות ממזרח לירושלים, אשר עפ"י דין אי"כ היא באמצע העולם, ולזה כיוונו חכמינו ז"ל באמרו שא"י גבוהה מכל הארצות, ושידושים גבוהה מכל שאר א"י, ועולה במשום כיום א' בשבת, שחיקף בשעת המראה, כשעולה המטוס מע"ג הקרקע, נמצא שהוא עומד עכשיו באמצע השבת, כי דוקא בערור ע"ג קרקע איחדי לקו סברא — דאי"א לחלק יבשת אחת לשתיים, אבל כשכבר עלה המטוס מע"ג שטח היבשת, שוב לא שייכא למימד הכי, ולפי"ד האדומ"ר מגור הנ"ל, י"ל דמכ"מ מן הוחרה אינו מחוייב ביה"ש.

וככל הדברים הללו מצאחי ג"כ בחשו"ר ארץ צבי (להגאון והקדוש מקאזאנאלא, הי"ד) סי' מד (דף נא ע"ב): וי"ל עוד, דהיוצא ממקום ששם ש"ק למקום שהוא חול, מכ"מ צריך לשבות, דעיקר ש"ק חל בחחילתו, כמו דחיינו לענין מוקצה רחלי העיקר בביה"ש, ומיגו דאחקצאי לביה"ש אחקצאי לכלי יומא, משא"כ בנעשה מוקצה באמצע השבת, ל"א מיגו דאחקצאי ... ? וכן לענין ערובי חומצין, חחילת היום קונוה עירוב, וכן לענין ערובי חצרות, הכל הלוי בחחילת היום, ואם נאכל הערוב משתשכה, ליח לן בה, ה"נ י"ל לענין גיד, העיקר הלוי במקום הוויית האדם בחחילה כניסת ש"ק, ובאוורו רגע חל עליו חיוב שמירת ש"ק על כל הש"ק, ואפילו הולך אח"כ למקום שאינו שבת, לא פקע מיניה חיובא ... ועי' באבני"ז או"ח (סי' פט אות ד) אם האיטור החלוי בזמן חל בכל דגע מחדש, ולדברי הה"ק מסעשכאנאויר ז"ל שהביא שם,

(6) ועי' מש"כ בזה בסי' ט, אות ד.
 (7) וכן שמעתי מכבי מור"ד הגרי"ס, שליט"א, דדן מיגו דאחקצאי מה"ש הווא, ותחילת היום של השבת הווא האוסר בעד כל השבת.

הדאיסור חל בכל רגע [והוא כדעת הרא"ש שהבאנו למעלה], ליתא לדברינו, אבל לפמ"ש האבנ"ו שם, י"ל כדברינו [וכדעת מהר"ם מרוטנברג דלעיל] וצ"ע בזה.

יא. אין מוקצה לחצי שבת

ועי' שו"ע יו"ד סי' רסו ס"ב ברמ"א, ומותר לסטול האיזמל לאחר המילה... ועי' דאינו צריך לו עור באותה שבת, דהא לא הוקצה ביה"ש, מאחר דהי' צריך לו באותה שבת, כנ"ל. ועיי"ש בט"ו סק"א, שכ"ה ג"כ דעת מהרש"ל בתשובה, דכיון שהיה ראוי לביה"ש הותר לכל היום, דאין מוקצה לחצי שבת, ועיי"ש בבהג"א סק"ג, ובפשוטו יפלא, דענין אין מוקצה לחצי שבת גדרו, דל"א מינו דאתקצאי לאמצע היום אתקצאי אף לסוף היום, דדוקא בביה"ש אמרינן הכי. אבל היינו דוקא בדבר שנסתלקה מעלי' סיבת הקצאתו בסוף היום, אבל כאן באיזמל, הלא אף בסוף היום דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס, ומה שייך לומר בבה"ג דאין מוקצה לחצי שבת, והלא כלי שהי' שלם בתחילת ביה"ש, ובאמצע השבת נשבר עד כדי כך שא"א להשתמש בו כל עיקר, בראי דינו כמוקצה, ולא שייך בבה"ג כללא דאין מוקצה לחצי שבת.

יב. דבר שאינו כלי שעומד לחשימיש של מצוה

והנה בתוס' סוכה (מכ): ר"ה סלטול בעלמא ביארו בכונת הגמ' שמה, דאע"ג דלולב חזי למצוה, מכ"מ שייך ביה איסור מוקצה לסטול, מאחר דאינו עשוי כלי. אך בחור"א לאו"ח (סי' מט אות ט) כתב בזה שבדרי הוסי' צע"ג, דלכו"ע צורך מצוה חשיב צורך לבטל השם מוקצה, וממילא שפיר ס"ל לרמ"א, דכל שהותר לחחילת השבת הותר לכל השבת. וה"ל פ' בכונת מהרש"ל, דמאחר שאיזמל של מילה עומד הוא להשתמשו של מצוה, פקע מינה שם מוקצה בזה, וממילא, אף לאחר גמר המילה, שאינו עומד עור להשתמשו של מצוה עדיין נשאר ביה"תרו, דכל שהותר לחחילת השבת וכי' [עיי"ש בחור"א בזה].

שאף דינא דמינו דאתקצאי וכי' שרשו כיסוד זה דאורייתא, שביה"ש של חחילת שבת הוא האוסר בעד כל היום, א"כ יש לנו לומר שכן צ"ל היין בין לקולא ובין לחומרא, וכל מה שלא הי' עלי' אי' סלטול מוקצה בתחילת השבת, א"א לחול עליו אי' זה באמצע השבת, וכן כתב בחי' הר"ן למס' שבת (קכז:קכה), להדיא, דיתא דהם נבמ', מגופה שכתחה היא ושכריה, מותר לטלטלה בשבת (דחזו לכסיו מגא, דש"י)... ואם דוקא באשפה, אסור, מתקף לה רב פפא, אלא מעתה דוק ליה לגלמיה, הי"ג דאסור, אלא אי"ר פפא, אם דוקא מבעוד יום לאשפה אסורה. וכתב על זה בחי' הר"ן, פי', אבל משחשכה לא בטלה מתורת כלי, דכיון שהותרה למקצת שבת הותרה לכל השבת. הרי להדיא כדברי הרש"ל והרמ"א, דהך כללא דמינו דאתקצאי כחו יפה אף לאיידן גיטא, דמינו דלא אתקצאי לביה"ש, לא אתקצאי לכולי יומא, ולזה כיוונו בלשונם, דאין מוקצה לחצי שבת, דמחך גמ' דביצה שמעינן שהכל תלוי בתחילת היום, ומסבירא אית להו — כדברי הר"ן — דהך כללא הוי בין לקולא ובין לחומרא.

יג. באישתני גופא ל"א הואיל ואישתריא אישתריא

ואין להקשות מכלי שנשבר באמצע השבת, לכיוע הוו מוקציה, וכן מעצמות וקליפין ששהחירו לאחר אכילה שאינם ראוים אפילו למאכל בהמה, דלכו"ע הוו מוקציה (חוס' קמג. ד"ה עצמות), ולי"א בבה"ג דכל שהותר לחחילת השבת וכי', דשאני התם שנשתנו (האוכלים בפסחים לו): אמר רב אסי... מצות של מעי' לדברי ר"מ (דאמר מעי' ממין גבוה) אין אדם יוצא בה י"ח בפסח, לדברי תנאים יוצא בה י"ח בפסח... מתקין לה רב פפא בשלמא... אחרוני... דכתיב ולקחתם לכם, לכם משלכם יהא, אלא מצה מי כתיב מצתכם, אמר רבא אחיא לחם לחם (מחלה)... מה להלן משלכם אף כאן משלכם. והקשו שמה בתוס', דכיון דלפינן לחם לחם דבעינן מצה שלכם, אמאי איצטריך לעיל למעוטי שלא יצאו בטבל, מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ וכי', חיפוק ליה דבעינן שלכם, וטבל אינו שלכם כו', ועיי"ש מה שתי'. ועי' ר"ן פ' לולב הגזול שכתב בשם הרמב"ן, דשל טבל קרינא כ"י שלכם, כיון שיכול לטלף הכתן והלוי באתרוג דעלמא שיפריש על זה, ועכ"פ מבואר דס"ל לחוס' ורמב"ן, דכל מה שעתידי ליתן לכתן הלוי חשיב כבר כאינו שלו של בעל הטבל, ולא נחלקן אלא בזה, דלחוס' כל חלק משהו טבל יש בו כבר תערובת ממונו של כותן רשל לו, דעת הרמב"ן היא, דאף שיש בכללות כל הטבל כולו תערובת ממונו של כותן [ועיי' שער יזשר (ש"ה פ"ו) שלא כתב כן].

הכלים) מכמות שהיו בחחילת כניסת השבת, וממילא י"ל דזה החפץ הוא חפץ אחד, ואינו אותו החפץ (עפ"י דין) שהיה מותר בביה"ש, דהוגמא ליה מצינו ביכמות (סא), אירס את האלמנה ונתמנה ליתות כה"ג, דאמרינן הואיל ואשתריא אשתריא, אכן היינו דוקא כלא אישתני גופא (שם בנב' טו), אבל באישתני גופא אמרי' דחתי אשה אחרת (עפ"י דין), ואינה אותה האשה שהיתה מתורת אליו בתחילת האישה.

כגדר מתנות שלא הורמו

ושל לוי, אין הכרח לומר כן על כל חלק משהו של הטבל, ובפשוטו נראה כוונתם בסברא זו, דכל מה שעתידי ליתן לכתן הלוי וללוי לאחר ההפרשה חשיב כבר כאינו שלוי, דהיינו עפ"י מאי דקיי"ל כמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. (עי' קובץ שיעורים למס' ב"ב אות שעב) ואף דמבואר להדיא בסוגיא דקיי"שין (נהו) דאפילו למ"ד לאו כמי שהורמו דמיין, הוגב טבלו של חברו הי' צ"ל חייב אך בדמי חולין שבו ולא בדמי טבלו כולו, בפשוטו נראה דהתם טעמא אחרניא אית בה, דמאחר שמחייב בעל הטבל לתת כשיעור המתנות לאחרים, ואינו רשאי לעכבם לעצמו, אע"ג דבעת כל הטבל הוא עדיין לגמרי שלו, והוא בעלים גמורים על כולו, מכ"מ פסור הגבב מהשולומין, דלחייב גויבה בעינן שיחסרו הגבב הממון שגבב ממנו, וכאן, הרי לא חיסרו מאומה, מאחר שבין כה וכה מחוייב הי' לתת כשיעור המתנות לאחרים ולא הי' רשאי לעכבם לעצמו, וכן צ"ל שמה בנב', בפלוגתא דרבי ור' יוסי ברי' יהודה בגונב טבלו של חברו אי משלם לו דמי טבלו או דמי חולין שבו, דחליא בפלוגתא דטו"ה ממון או אינה ממון, דכפשוטו אינו מובן, דבעיית טו"ה היינו במקום שהדבר

כד. דבר שאינו כלי שעומד לחשימיש של מצוה

והנה בתוס' סוכה (מכ): ר"ה סלטול בעלמא ביארו בכונת הגמ' שמה, דאע"ג דלולב חזי למצוה, מכ"מ שייך ביה איסור מוקצה לסטול, מאחר דאינו עשוי כלי. אך בחור"א לאו"ח (סי' מט אות ט) כתב בזה שבדרי הוסי' צע"ג, דלכו"ע צורך מצוה חשיב צורך לבטל השם מוקצה, וממילא שפיר ס"ל לרמ"א, דכל שהותר לחחילת השבת הותר לכל השבת. וה"ל פ' בכונת מהרש"ל, דמאחר שאיזמל של מילה עומד הוא להשתמשו של מצוה, פקע מינה שם מוקצה בזה, וממילא, אף לאחר גמר המילה, שאינו עומד עור להשתמשו של מצוה עדיין נשאר ביה"תרו, דכל שהותר לחחילת השבת וכי' [ועיי"ש בחור"א בזה].